

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1910. Första Kammaren. Nr 25.

Tisdagen den 26 april.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.

Herr statsrådet *Swartz* aflämnade

dels Kungl. Maj:ts nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) med förslag till ändrad lydelse af 7, 23 och 38 §§ i förordningen angående stämpelafgiften den 18 september 1908; och

2:o) med förslag till ändrad lydelse af 4 § 10 mom. i förordningen den 23 oktober 1908 angående bevillningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter;

dels ock Kungl. Maj:ts nådiga skrifvelse till Riksdagen med förslag till formulär för deklaration af inkomst m. m.

Justerades protokollet för den 19 i denna månad.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den af herr *Östberg, Johan*, den 23 innevarande april väckta, samma dag bordlagda motion, nr 88, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående bevillning af fast egendom samt af inkomst.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets den 23 innevarande månad bordlagda utlåtanden nr 42 och 43, äfvensom Första kammarens tillfälliga utskotts samma dag bordlagda utlåtande, nr 12.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 14, angående ändrad lydelse af 1 § 3 mom. i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning af malt-drycker, samt

nr 15, angående val af Riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet:

dels Kungl. Maj:ts under sammanträdet aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) med förslag till ändrad lydelse af 7, 23 och 38 §§ i förordningen angående stämpelafgiften den 18 september 1908, och

2:o) med förslag till ändrad lydelse af 4 § 10 mom. i förordningen den 23 oktober 1908 angående bevillningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter,

dels ock Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga skrifvelse med förslag till formulär för deklaration af inkomst m. m.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kammaren åtskildes kl. 3,43 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Onsdagen den 27 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet greve *Ehrensward* aflämnade

dels Kungl. Maj:ts nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående öfverlåtelse till Västerås stad af ett domprosten i Västerås på lön anslaget område i S:t Ilians socken;

2:o) angående uppförande af en svensk kyrka med samlingslokal och pastorsbostad i Paris m. m.;

3:o) angående beloppet af arfvode i visst fall åt vikarie för lektor vid högre lärarinneseminariet i Stockholm; och

4:o) angående öfverlåtelse till Kalmar stad af vissa delar af den för högre allmänna läroverket därstädes använda fastighet m. m.

dels ock Kungl. Maj:ts nådiga skrifvelse till Riksdagen angående fråga om anslag för provisorisk utvidgning af tekniska högskolan.

Justerades protokollet för den 20 i denna månad.

Vid ånyo skedd föredragning af statsutskottets den 23 och 26 innevarande april bordlagda utlåtanden:

nr 42, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till nedre justitierevisionen å extra stat för år 1911, och

nr 43, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående användande af allmänna besparingar å riksstatens femte hufvudtitel till anskaffning och anordnande af hissar i flottans sjukhus i Karlskrona m. m.

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid förnyad föredragning af Första kammarens tillfälliga utskotts den 23 och 26 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 12, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förbättrad lokaltrafik å statens järnvägar, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande jordbruksutskottets den 22 och 23 i denna månad bordlagda utlåtande nr 66, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående statens öfvertagande af kostnaderna för väghållningsbesvärets utgörande å landet m. m.

I en inom Andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets behandling öfverlämnad motion (nr 13) hade greve *R. G. Hamilton* hemställt, att Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag därom, dels att kostnaderna för väghållningsbesvärets utgörande å landet måtte af staten öfvertagas eller af statsmedel bestridas, dels ock att, under tiden intill dess staten sålunda helt och hållet påtagit sig vägunderhållet, med höjning af statsbidraget grunderna för vägskattens beräkning måtte ändras i uti motionen närmare angifven riktning.

Utskottet hade på åberopade grunder hemställt,

I. att greve Hamiltons förevarande motion, i hvad den anginge statens öfvertagande af vägunderhållet på landet, icke måtte af Riksdagen bifallas; samt

II. att samma motion i öfrigt icke heller måtte af Riksdagen bifallas.

Punkten I.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten II.

I förevarande del af motionen hade greve Hamilton hemställt, att, under tiden intill dess staten helt och hållet påtagit sig vägunderhållet, *ändring i grunderna för vägskattens beräkning* måtte vidtagas på sätt herr P. O. Lundell föreslagit i motioner vid 1905 års riksdag.

I herr Lundells af greve Hamilton åberopade motioner vid 1905

Om ändring af grunderna för vägskattens beräkning.

Om ändring
af grun-
derna för
vägskattens
beräkning.
(Forts.)

års riksdag hade hemställts om sådan ändring i § 60 m. fl. af lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet,

»att hela den af särskilda nämnden uppskattade årliga väghållningskostnaden, jämte öfriga kostnader, som för kommande år beräknats behöfliga för väghållning och förvaltning, äfvensom utgifter för täckande af brist, räntor och inbetalningar å upptagna lån, upptagas i utgiftsstaten,

att i inkomststaten upptagas jämte sådant redan befintligt öfver-skott från föregående år, hvilket ej uppkommit därigenom, att den skatt, som påförts andra beskattningsföremål än jordbruksfastighet, inbringat mera än ur väggassan skolat utgifvas, därjämte äfven statsbidrag, bidrag från landsting, kommuner eller andra, äfvensom öfriga inkomster af olika slag,

att skillnaden mellan utgifter och inkomster utdebiteras såsom vägskatt lika för all fyrk, vare sig den åsatts jordbruksfastighet eller annat beskattningsföremål,

att den som utgör väghållning in natura — jämte det han debiteras för vägskatt efter sitt fyrktal — äfven krediteras för värdet af den honom åliggande naturaprestationen, hvilket värde vid uppbörden anses såsom inbetalning å såväl vägskatt som å öfriga honom i samma debetsedel påförda utskylder, samt

att till väggassan levereras hvad som efter denna afräkning återstår såsom behållning af vägskatten, jämte statsbidrag och öfriga till äfventyrs utfästa bidrag.»

Vid nu föredragna punkt hade reservation anförts af herrar *P. O. Lundell*, *G. Jansson*, *grefve R. G. Hamilton*, *G. A. E. Kronlund*, *S. Linders* och *P. N:son Bosson*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att, i anledning af förevarande motion, Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga under öfvervägande, huruvida lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet borde i hvad densamma afsäga grunderna för vägskattens beräkning ändras i syfte att förebygga utdebitering tvångsvis af högre vägskatt, än behovet påkallade, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag som häraf kunde föranledas.

Herr Bosæus: Enligt nu gällande bestämmelser utdebiteras vägskatten på det sättet, att den af särskilda nämnden uppskattade kostnaden för vägunderhållet in natura fördelas på de vägfyrk, som skola utgöra detta vägunderhåll, och den kvot, som uppstår, d. v. s. hvad som drabbar hvarje sådan vägfyrk, utdebiteras på öfriga vägfyrk, som icke deltaga i vägunderhållet in natura. Uppstår då någon brist, utdebiteras den på samtliga vägfyrk. Utdebiteringen sker således icke efter hvad behovet kräfver såsom i fråga om öfriga skatter, utan den sker enligt en matematisk regel, som, tillämpad öfver hela landet med dess olika förhållanden på åtskilliga ställen, verkar fullkomligt anmärkningsfritt, men på andra ställen framkallar rent af absurda förhållanden. Jag skall sedermera anföra bevis för detta mitt påstående.

Nu har emellertid grefve Hamilton i Andra kammaren för att undanröja den nämnda olägenheten upptagit en motion, som tidigare

väckts af herr Lundell, och som gick ut på, att vägskatten skulle, liksom andra skatter, utdebiteras på grund af förefintliga behof. Det är samma ståndpunkt, som Kungl. Maj:t intog, då han år 1889 framlade den nu gällande väglagen. Samma ståndpunkt byllades också af kammarkollegium i dess yttrande, och samma ståndpunkt intogs af den kommitté, som blifvit tillsatt för väghållningsbesvärets ordnande. Riksdagen år 1889 förändrade emellertid denna beskattningsgrund på sätt, som nu gäller. Då uppstod icke till följd däraf så synnerligen stora olägenheter, därför att väghållningsbesväret då huvudsakligen ålåg dels jordägare, dels industrien, men icke inkomsttagare i öfrigt, såsom löntagare o. d.

Men då år 1905 kostnaderna för väghållningsbesväret lades äfven på öfriga inkomsttagare, blefvo olägenheterna synnerligen synbara. Detta hade förutsetts af åtskilliga reservanter vid 1905 års riksdag, hvilka yrkade en ändring i öfverensstämmelse ungefär med hvad grefve Hamilton nu yrkar. Dessa reservanter mot det dåvarande utskottsförslaget voro herrar Cederberg, grefve Hamilton, E. L. Petersson, Hägglund och Lundell, och de yrkade, att vägskatten skulle utdebiteras efter det verkliga behofvet. I Första kammaren yrkade herr Cederberg bifall till reservationen och att frågan skulle återremitteras till utskottet, därför att utskottet icke utredt, hvad inflytande den af honom förfäktade beräkningsgrunden skulle ha på förslagens särskilda paragrafer. Första kammaren ställde sig på samma ståndpunkt som reservanterna, i det att den med 81 röster mot 30 beslöt att återremittera förslaget. Men då Andra kammaren hade bifallit utskottets förslag, kunde icke något resultat af återremissen uppstå, utan äfven Första kammaren beslöt att antaga utskottets förslag.

Jag yttrade, att rent af absurda förhållanden kunna på sina ställen inträda till följd af den nuvarande beräkningsgrunden. Inom Gellivare väghållningsdistrikt, som utgöres af Gellivare socken, utgjorde år 1907, då 1905 års lag trädde i tillämpning, antalet af de vägfyrek, som hade att utgöra vägunderhållet in natura, 37,207, och väghållningskostnaden in natura uppskattades till 36,770 kronor, hvarå efter afdrag af statsbidraget återstod en kostnad af 31,254 kronor. Fördelade man denna kostnad på vägfyrekarna in natura, fick man 84 öre per vägfyrek. Då dessa 84 öre skulle utdebiteras på öfriga betalande vägfyrek, d. v. s. de som icke deltaga i vägunderhållet in natura, uppkom en vägskatt öfver naturaunderhållet af 137,364 kronor. Men hela väghållningsbesväret, inklusive vinterväghållningen, kunde icke taga i anspråk mer än på sin höjd 40—50,000 kronor, och då uppstod således vid årets slut i vägkassan en behållning af cirka 100,000 kronor, samlad utan egentligt ändamål. Detsamma skulle blifva förhållandet äfven följande år. Inom en enda socken en dylik ofantlig behållning per år på grund af denna olämpliga beskattningsgrund! Och det var att antaga, att förhållandena skulle gå i den riktningen, att denna årliga behållning blefve allt större och större.

För att råda bot mot denna olägenhet sökte väghållningsdistriktet att komma öfverens med väghållarna in natura om, att vägkassan skulle öfvertaga hela väghållningen mot det att väghållarna skulle

*Om ändring
af grun-
derna för
vägskattens
beräkning.
(Forts.)*

*Om ändring
af grun-
derna för
vägskattens
beräkning.
(Forts.)*

bidraga kontant, i stället för in natura, med det mindre belopp, som däraf kunde bli en följd. Detta vägrade en del väghållare. Då nödgades man anlita en annan utväg, den som angifves i 62 paragrafen i väglagen, där det säges, att om ett sådant öfverskott uppstår, skall detta öfverskott i första rummet användas till vägförbättring, och att, därest det icke går åt till detta, resten skall kunna användas »till lindring af väghållningsbesväret i dess helhet». Man ingick till Konungens befallningshafvande med hemställen, huruvida icke den behållning, som icke ansågs behöflig för vägförbättring, skulle få restitueras till de väghållningsskyldiga. Det förklarades emellertid, att denna utväg icke vore lagligen tillåten. Då återstod ingen annan utväg än att göra ny vägdelning. På det viset skulle vägkassan få öfvertaga en större del af väghållningsbesväret och de väghållningsskyldiga en mindre del. Men som vi veta, äro vägdelningar dyrbara, och socknen hade 3 eller 4 år förut med stora kostnader fått en ny vägdelning. Det är således en synnerligen opraktisk väg att söka bot för detta missförhållande.

Hvad dessa 84 öre per vägfyrk betyda för arbetare, tjänstemän och löntagare i allmänhet kan man finna däraf, att det motsvarar 2 kronor 64 öre per bevillningskrona. Således fingo löntagarne däruppe en helt ny skatt af denna betydande storlek, som de aldrig förut hört talas om, och som i det stora hela alldeles icke behöfdes, utan endast tjänade till att samla en fond, som skulle stå och växa in absurdum. Och enda sättet att komma ifrån det var att tillgripa en så opraktisk och obehöflig utväg som att göra ny vägdelning. Vi veta, att dessa vägdelningar taga mycket lång tid. Motionären omtalar, att det i Luggude härad dragit 17 år, innan vägdelningen kunnat bringas till fullbordan. Att det dragit så lång tid har jag visserligen aldrig förut hört omtalas från annat håll, men en rundlig tid tager det ju alltid, och under hela denna tid måste löntagare, arbetare och tjänstemän beskattas på detta orimliga sätt.

I Juckasjärvi, där Kiruna ligger, har förhållandet varit detsamma som i Gellivare, men till följd däraf att man där lyckades öfvertala väghållarna in natura att afstå från att underhålla vägen in natura och i stället åtaga sig den mindre vägskatt, som kunde komma i fråga, blef det möjligt att rättvist ordna saken.

Nu kan man ju säga, att i Gellivare och i Juckasjärvi råda tämligen ovanliga förhållanden, undantagsförhållanden. Men det påpekas i den reservation, som af utskottsledamöterna från Andra kammarerna afgifvits mot utskottets hemställan om afslag å grefve Hamiltons motion, att det särskilda utskottet vid 1905 års riksdag anfört, att antalet vägdistrikt, där sådana här oegentligheter möjligen skulle kunna uppkomma, år 1900 utgjorde »endast» 58 af landets 368, samt att utskottet tröstade sig därmed, att antalet skulle nedgå. Reservanternas visa emellertid, att antalet, i stället för att minskas, år 1908 stigit till 106. Och hvad särskildt Norrland beträffar är det klart, att utvecklingen går i den riktningen, då ju sådana här oegentligheter skapas i distrikt, där vägtungan på de få hemmanen är mycket betungande, och där tillika industri uppstår, så att i distriktet inkomma ett större antal löntagare, som ha att bidraga med kon-

tanta belopp. Utvecklingen i Norrland med dess vattenfall och dess förutsättningar för industri måste således gå i den riktningen, att detta stadgande verkar allt mer och mer absurdt. Man kan väl också antaga, att missnöjet är ganska allmänt, då i Andra kammaren icke mindre än 6 af kammarens 8 ledamöter i utskottet reserverat sig och anslutit sig till ett yrkande därom, att, i anledning af grefve Hamiltons motion, »Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga under öfvervägande, huruvida lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet bör i hvad densamma afser grunderna för vägskattens beräkning ändras i syfte att förebygga utdebitering tvångsvis af högre vägskatt, än behöfvat påkallar, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, som häraf kan föranledas.»

Ifrån Första kammarens utskottshalfva har däremot ingen reservation anmälts, hvilket förhållande måste grunda sig därpå, att Första kammarens ledamöter icke känt till de absurda förhållanden, som lagen på sina håll i detta afseende åstadkommer.

Till stöd för sitt yrkande om afslag å motionen har utskottet hufvudsakligen anfört, att det kunde vara godt att ha en fond att anlita för vägförbättringar, och att det icke vore sagdt, att vägarne hölles i så godt skick, om det skulle bero på de väghållningsskyldige att bidraga genom direkt utdebitering. Ja, det får jag lof att säga, att om detta skäl skall tillmätas någon giltighet i detta fall, så borde det ännu mera tillmätas giltighet i fråga om öfriga kommunala skatter, t. ex. för tillgodoseende af fattigvård, skolväsende o. d. I fråga om dessa ändamål kunde det vara mera skäl att samla fonder för framtiden. Men beträffande väghållningsbesväret ställer det ju sig så, att snart sagdt litet hvar inom en socken har olägenhet af att vägarne icke hållas i fullgodt skick, under det åter i fråga om fattigvård mången kan tycka: »bara jag har det bra, är det icke så noga med, huru andra ha det». Således det skälet tycker jag icke vara af synnerlig vikt.

Det andra skälet för afslag skulle vara, att missförhållandet äfven utan ändring af lagen skulle kunna afhjälpas. Utskottet säger:

»Enligt hvad utskottet har sig bekant, har redan nu med lagens nuvarande lydelse möjlighet förefunnits för vägdistrikt att hindra öfverskotts onödiga hopande i väggkassan, och då denna utväg alljämt står öppen, kan densamma med skäl förordas till användning äfven af andra vägdistrikt.»

Ja, jag har visat, hvilka utvägar stå öppna för ett vägdistrikt i detta fall. Det är den opraktiska utvägen att ställa till ny vägdelning eller också utvägen att söka förmå väghållarna att betala vägskatt i stället för att underhålla vägarne in natura. Men det är sällsynt att denna senare utväg lyckas, ty om endast ett fåtal väghållare sätter sig emot förslaget och yrkar på att få begagna sig af den dem i lagen medgifna rätt att enligt vägdelningen underhålla vägen in natura, måste alla öfriga, vare sig de underhålla vägen in natura eller äro löntagare och bidraga kontant genom utdebitering, foga sig därefter, och det måste utdebiteras på enhvar af dem lika

Om ändring af grunderna för vägskattens beräkning.
(Forts.)

Om ändring af grunderna för vägs kattens beräkning.

(Forts.)

mycket per vägfyrk, som det fallit på dessa, som fullgöra underhållet in natura. För att denna utväg skall kunna anlitas fordras det således, att den biträdes af alla, som äro underhållsskyldiga in natura.

Jag har, såsom jag redan nämnt, åtskilliga auktoriteter, på hvilka jag kan stödja min åsikt. Först och främst är det Kungl. Maj:t i hans förslag till väglag år 1889, vidare den kommitté, som haft sig uppdraget att utarbete förslag till lag om väghållningsbesvärets ordnande, i dess betänkande af år 1880 samt kammarkollegium i dess utlåtande däröfver. Ytterligare stöder jag mig på 1905 års Första kammare, som med 81 röster mot 30 uttalade sympatier för den då afgifna reservationen. Och slutligen återoppar jag 1909 års sammansatta stats- och lagutskott, som yttrade sig på följande sätt:

»Hvad själfva saken beträffar, anser utskottet sig böra framhålla, att då enligt lagens bestämmelser den efter statsbidragets frånräknande återstående kostnaden för underhåll af all inelad väg inom ett distrikt skall fördelas på de till underhåll in natura förpliktade vägfyrkarna, hvarefter lika belopp, som därvid belöper på hvarje sådan fyrk, skall såsom vägs katt påföras hvarje annan fyrk, måste detta i många fall medföra synnerligen olämpliga konsekvenser. Detta gäller särskildt i distrikt, inom hvilka större industri- eller villasambällen äro belägna eller där eljest ett förhållandevis stort antal till vägunderhåll in natura icke förpliktade vägfyrkar förekomma. Om inom dylika distrikt största delen af de allmänna vägarna äro till underhåll inelade, komma gifvetvis vida större belopp att uttaxeras än behovet kräver. Följden häraf blifver då, antingen att penningmedel i oträngdt mål användas på vägnars underhåll och hvad därmed kan sammanhänga, eller att, såsom statistiken utvisar, i sådana distrikt tvångsvis hopas vägs kassar af onödig storlek. Ett sådant missförhållande skulle ju förebyggas genom bestämmelser i den riktning, som grefve Hamilton i sin motion antydt samt jämväl af Kungl. Maj:t tidigare föreslagits. Ändrades lagen i denna riktning, skulle detta medföra, att, med bibehållande af jämlikheten i skatteväg mellan samtliga vägfyrkar, såväl de till underhåll in natura förpliktade som ock öfriga skattdragande erhöles en välbehöflig lättnad i vägtungan. Och denna obestridliga fördel torde väl uppväga de olägenheter, hvilka förmenats skola föränledas af den ifrågasatta lagändringen.

Detta yttrande af sammansatta stats- och lagutskottet vid förliedet års riksdag afslogs i Första kammaren, men bifölls i Andra kammaren med 126 röster mot 71. Andra kammaren har således redan intagit sin ståndpunkt i denna fråga. I år ha ock 6 af nämnda kammares 8 ledamöter i utskottet reserverat sig mot utskottets utlåtande och, med vidhållande af Andra kammarens beslut, yrkat bifall till den reservation, jag omnämnt. Det är således tydligt, hvilken Andra kammarens ståndpunkt numera är. Då nu således Andra kammaren beslutit sig för att afhjälpa ett missförhållande, som är synnerligen påtagligt, låt vara icke inom hela landet, men inom allt mera växande delar af landet, synes det mig icke vara skäl, att Första kammaren motsätter sig detta. Annars går det naturligtvis

så, att missnöjet slutligen blir så starkt både med Första kammaren och med lagen, att Första kammaren måste gå Andra kammaren till mötes.

Då frågau om vinterväghållningen förra året var före, tillät jag mig att påpeka, att år 1907 vägs-katten inom Norrbottens län var 67 öre per vägfyrk, under det den för landet i sin helhet uppgick endast till 29 öre per vägfyrk, och således var lägre än 29 öre för de sydligare länen samt i de 3 nordligaste länen utom Norrbottens län utgjorde 33, 55 och 44 öre per vägfyrk. Inom Norrbottens län var den således mer än 2 gånger och i de öfriga nordligaste länen 1 1/2 gånger så stor som i landet i sin helhet, och ännu mer, om man jämför med sydligare delar af landet. Jag nämnde också, att vinterväghållningskostnaden för hela Norrland var i genomsnitt 7,3 öre per vägfyrk eller nära 3 gånger så mycket som vinterväghållningen inom de öfriga länen, där den är 2,6 öre per vägfyrk. Då nu Norrland har en sådan vägtunga, bör man väl åtminstone unna det att slippa rent af absurda utdebiteringar för behof, som icke förefinnas.

Jag ber, herr talman, att på grund af hvad jag nu yttrat få yrka bifall till den af herrar P. O. Lundell, G. Jansson, greve R. G. Hamilton, G. A. E. Kronlund, S. Linders och P. N:son Bosson afgifna reservation.

Herr Berg, Lars: Jag hade icke ämnat yttra mig om det nu föredragna utlåtandet, och jag skall icke heller direkt göra det, ty jag är fullt enig med utskottet i alla delar. Men då den siste talarens framställning, hvilken öfverensstämde med motionärens och reservanternas från Andra kammaren, hvilat på en missuppfattning om lagens mening och framkallats af en bristande tillämpning af lagens positiva bud, och eftersom jag numera i Riksdagen är den ende kvarlevande af dem, som voro med om författandet af förslaget till väglagen af 1891, anser jag mig pliktig och tvungen att härom yttra några ord. Det klagas högt öfver tvångsanhopningar af fonder i vägkassorna. Men lagens mening var att ordna det så, att de i vägtungan nytillträda, med penningar deltagande väghållnings-skyldige skulle ha den tillfredsställelsen och den lugnande känslan, att deras tillskott verkligen skulle medföra någon förbättring i vägväsendet och en direkt, *stadigvarande* minskning i vägunderhållet. Och man bestämde därför uttryckligen, att när det uppstode ett öfverskott i dessa beskattningsföremåls tillskott, skulle detta öfverskott främst användas till *grundförbättring* af vägarne. Den siste talaren, liksom äfven motionärerna, synes icke ens veta, hvad lagen menar med »grundförbättring». Det är icke vägdelen, såsom här sades. Det är icke heller små förbättringar af vägens läge eller riktning eller af dess backar etc., utan det är hvad namnet »grundförbättring» säger, det är förbättring af *grunden* för vägarne. Det är att göra, såsom man i rikare stater gjort i alla tider ända från antikens romerska vägar ända till nutidens chausséer. Man anbringar ett underlag, ett förbättradt underlag af sten, kullersten, stenskärf eller dylikt. På detta anbringar man sedan vägbanan af makadam eller

Om ändring af grunderna för vägs-kattens beräkning.
(Forts.)

Om ändring
af grun-
derna för
vägskattens
beräkning.
(Forts.)

dylikt och gör denna fast och hård. Lagen har nu varit gällande i snart 20 år, men jag vet icke, att någon väg i Gellivara socken eller i Norrbottens län ej heller inom hela Sverige för öfrigt blifvit enligt detta lagbud grundförbättrad. Men de väghållningsskyldiga in natura vilja hafva dessa medel för sin del. De andra säga därtill nej, och 62 paragrafen i väglagen ålägger Kungl. Maj:ts befallningshafvande att noga tillse, att dessa medel användas *först* och *främst* till vägnarnas grundförbättring. Det är kanske sant, det vet jag ej, att stora fonder på sina ställen anhopats, men detta är i strid mot 62 paragrafens direkta bestämmelse. Om denna följes, kommer det icke någonsin att finnas andra öfverskott än sådana som de väghållningsskyldiga hafva afsatt för att möta kommande behof. Hvarför har Konungens befallningshafvande ej iakttagit detta lagbud?

Det råder ett märkvärdigt förhållande med dessa väglagsmotioner från Andra kammaren. De som klaga äro vanligen icke de som med penningar deltaga i vägunderhållet. Dessa hafva icke ofta uppträdt mot detta stadgande, utan det är de in natura underhållsskyldiga som skrika, kanske därför, att de icke få dessa penningar direkt för sig själfva. Det förhåller sig här på samma sätt som i så många andra väglagsfrågor, man har icke tolkat lagen rätt. Man gör sig icke besvär med att forska efter, hvarför detta stadgande har kommit till, utan man vill liksom planmässigt omstämman opinionen till förmån för sina intressen.

Under de sista två decennierna ha vi här i Riksdagen kunnat iakttaga en märkvärdig produktion af väglagsmotioner. Särskildt i år har denna motionsflod mycket rikligt kommit i vårtiden och såsom en fjällflod sopat med sig allt möjligt och öfversvämmat Riksdagens bord. På sin yta bär den i dag fram hela sex betänkanden på en gång från det betungade jordbruksutskottet. Detta kan icke annat än väcka förvåning och betänkligheter. Mig synes som sagdt meningen vara att vända om opinionen angående lagens rättvisa därhän, att de väghållningsskyldige in natura skulle få stöd för sina sträfvan den att vältra bördan på andra beskattningsföremål och själfva blifva fria från kostnaden. Talet har emellertid icke blifvit motsagdt, och upplysning har icke lämnats om, hvar felet ligger. Jag har ofta nog tegat. För mer än ett decennium sedan tog jag emot början af denna motionsflod med förvåning och förargelse och svarade då. Men slutligen blef jag förhärdad och tog det med lugn och tystnad. Men eftersom jag har del i lagens förmenta syndaskuld, skall jag be att få lämna några ytterligare upplysningar därom, då vi kommit till nästa utlåtande.

Jag har intet annat yrkande än på bifall till utskottets välgrundade hemställan.

Herr Fahlen: Jag tillåter mig att fästa uppmärksamheten på, i hvilket sammanhang ifrågavarande yrkande om bifall till det så kallade Lundellska förslaget framkommit. Motionären påyrkar principiellt, att staten skall öfvertaga hela väghållningen men tillägger, att »under tiden, tills staten hinner öfvertaga det», böra förhållandena lämpligen ordnas enligt det Lundellska förslaget. Det har synts mig

tvifvelaktigt, huruvida utskottet, när dess majoritet afstyrkt motionen i hufvudsak, hade bort upptaga den senare framställningen, som var så intimt bunden med den förra och, såvidt jag förstår, alldeles ovillkorligt beroende af ett bifall till denna. Den uppfattningen har emellertid utskottet icke velat häfda och i det fallet hänfört sig till den framställning, som i föl i detta ärende under enahanda förhållanden gjordes af sammansatta stats- och lagutskottet, och vid sådant förhållande har jag icke i den saken velat intaga någon särskild ståndpunkt. Men säkert är, att om man läser motionen, måste man se jämväl denna punkt i belysning af motionärens hela framställning.

Hvad nu beträffar det Lundellska förslaget, så afser det, att samtliga kostnader för väghållningen, såväl naturaunderhållet som öfriga kostnader, skola värderas, att från den sålunda uppkomna summan skola dragas väggkassans inkomster, i främsta rummet statsbidraget, att återstoden skall utdebiteras på alla fyrkar, och att de naturaunderhållsskyldiga skola godtgöras för hvad de genom fullgörande af skyldigheten in natura anses hafva utgifvit. Det förefaller mig ganska undersamt, huru en sådan likvidation mellan väggkassan och de in natura underhållspliktiga skall kunna äga rum. Det blir, såvidt jag kan förstå, en afräkning, som för hvarje särskild väghållnings-skyldig in natura skall ske genom vederbörandes försorg, och mig synes som om debiterings- och uppbördsmän här skulle få ett arbete, som de näppeligen komma att gå i land med. I detta fall har icke från motionärens och hans anhängares sida kunnat göras någon invändning, utan de hafva uteslutande framfört, att det blir en senare sak att klara, hur detta skall kunna gå. Jag tror emellertid, att den af mig nu framhållna synpunkt är icke oviktig och väl värd beaktande.

Vidare framhålles, att den af nuvarande lagstiftning understundom föranledda så kallade tvångsbildningen af kassor är orimlig. I det hänseendet hafva anförts åtskilliga siffror, som skola vara belysande och bevisande. Granskar man emellertid den statistik, som i det hänseendet uppgjorts i jordbruksdepartementet, finner man, att denna fondbildning i allmänhet är att anse såsom en jämförelsevis sporadiskt förekommande företeelse, åtminstone när det gäller fondbildning af större betydhet. Och sannolikt är det riktigt, som den siste ärade talaren nämnde, att åtminstone i många fall de medel, som sålunda kommit till stånd, icke användts på det sätt, lagstiftaren afsåg. Om en sådan möjlighet att bilda kassor hos vägstyrelserna skulle afskaffas genom en förändrad lagbestämmelse, synes mig alldeles uppenbart, att några dylika kassor ej skola komma till stånd, ty på frivillighetens väg kommer det förvisso icke att ske, och jag undrar, om detta blefve lyckligare. De distrikt, där sådana kassor hufvudsakligen tillkommit, äro af alldeles särskild beskaffenhet, i allmänhet äro de platser, där industri koncentrerats och större villasamhälle, municipalsamhälle och köpingar uppkommit. Och hvad särskildt beträffar det exempel, som den förste ärade talaren anförde, nämligen Gellivara, är det uppenbart, att detta är i alldeles särskild grad att anse som ett undantag. Att kassan där blifvit synnerligen

Om ändring af grunderna för väggskattens beräkning.
(Forts.)

*Om ändring
af grun-
derna för
vägskattens
beräkning.*

(Forts.)

stor beror på att de stora malmbolagen bidraga så väsentligt till väghållningsskyldighetens fullgörande.

Emellertid torde det böra beaktas, att 62 paragrafen i väglagen visst icke lägger hinder för att använda dessa öfverskottsmedel till lindring af väghållningsbesväret i dess helhet. Det framgår uppenbart af paragrafens formulering, då det heter, att dessa medel skola användas i första rummet till grundförbättring, men med Kungl. Maj:ts befallningshafvandes medgifvande äfven för lindring af väghållningsbesväret i dess helhet. Enligt de upplysningar utskottet inhämtat har också denna utväg ibland tillgripits, naturligtvis med vederbörande myndighets begifvande. Sålunda synes det icke, som om denna fondbildning eller tvångsbildning eller, hvad namn man vill gifva den, kan sägas vara så orimlig, som mau velat påstå.

Ur den statistik, som jag nyss återopade, har jag gjort några utdrag som tydligt visa, att dessa kassor hafva användts på ett eller annat sätt till lättnad i väghållningsbesväret, möjligen för grundförbättring, möjligen för annan lindring af väghållningsbesväret. Under de tre sista åren, för hvilka statistik föreligger, visa flera väggkassor nedgång i de enligt 62 paragrafen uppkomna öfverskott. I Uppsala län finnes en kassa, som år 1906 hade en behållning af 10,000 kronor, men år 1908 icke fullt 8,000 kronor, en annan kassa hade åren 1906—1907 67,000 kronor, men år 1908 21,900 kronor, en kassa 162,000 kronor år 1906, 165,000 kronor år 1907, 76,000 kronor år 1908. Jag skulle kunna uppräknat en mängd liknande exempel, men jag vill icke trötta därmed.

Den förste ärade talaren nämnde, att denna kammare borde taga i betraktande den ståndpunkt, som Andra kammaren hade i föl och reservanterna bland dess utskotts ledamöter intagit i år, och att, hvad särskildt Norrland beträffade, det vore af högsta nöd påkalladt att lätta väghållningsbesväret. Ja, detta är riktigt, men frågan gäller nu, huruvida man skall slå in på denna väg för att nå detta mål. Såsom reservant vid ett utskottsutlåtande, som efter detta kommer att föredragas ber jag att få redan nu fästa denna kammares uppmärksamhet vid det uppslag, som gifvits i en motion af herr Olsson i Kullenbergstorp. Detta uppslag påvisar ett sätt att effektivt lätta väghållningsbördan, där den är tyngst, icke lätta den, där den är liten, och lätta den måttligt, där den icke är öfverhöfvan tyngande. Detta uppslag, till hvilket vi senare återkomma, synes mig väl värdt en närmare utredning, och jag skulle därför drista mig uttala den önskan, att denna kammare i denna fråga följde reservanterna för att på det sättet medverka till det mål, som denna kammare lika mycket som Andra kammaren vill vinna, nämligen en rimlig och rättvis lättnad af väghållningsbesväret. Men på den i nu föreliggande motion föreslagna vägen tror jag icke att man kan nå detta mål, alldeles säkert icke i den grad man önskar.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Bosæus: Den ärade talare, som yttrade sig omedelbart sedan jag hade ordet, ansåg, att någon missuppfattning i fråga om väglagens tolkning gjort sig gällande hos mig och de reservanter

från Andra kammaren, som yttrat sig i samma riktning som jag. Det vore väl emellertid märkvärdigt om både Kungl. Maj:t, kammarkollegium och kommittén för väghållningens ordnande icke haft kännedom om lagens verkliga innebörd, och de stodo på samma ståndpunkt som jag.

Han talade också om, att man icke hört klagomål från dem, som betala, utan endast från de väghållningsskyldiga in natura. Det är ett misstag. Jag kan säga herrarna, att de omdömen man år 1907 fick höra från dem, som skulle betala $2\frac{1}{2}$ gång bevillingen i vägskatt utan att kunna upplysas om hvartill skatten behöfde användas, vore icke så särdeles milda.

Han hade i 20 år förhärdat sig mot denna flod af motioner rörande väglagen, men de missförhållanden, som jag tillåtit mig påpeka, äro blott tre år gamla och tillhöra således nyare tiders erfarenhet. Förslaget kan således icke jämföras med de mer eller mindre omogna förslag, som möjligen förut framkommit.

Den siste ärade talaren trodde, att det skulle blifva svårighet vid ordnandet af restitutionen från vägkassan till de väghållningsskyldiga in natura. För min del tror jag icke, att det blir så svårt, saken kan nog lätt ordnas. För öfrigt behöfver jag icke bry mig hjärna med det nu, här är ju endast fråga om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning. Saken är i hvarje fall af så stor vikt, att den kan tåla vid att bli vederbörligen utredd och belyst.

Han yttrade också, att förhållandet i Gellivara vore exceptionellt, ty malmbolagen bidrogo naturligtvis till detta stora öfverskott. I det fallet vill jag upplysa om, att till följd däraf, att malmbolagen beskattas icke blott i Gellivara utan på tre orter, A. B. Gellivara Malmfält äfven i Luleå och Stockholm, en förhållandevis mindre del af vägskatten faller på bolagen. Gellivara malmfälts vägskatt uppgick år 1907 till 23,842 kronor, lägger man därtill bolaget Frejas vägskatt, som jag ej känner, men proportionsvis antar vara omkring 6,000 kronor, visar det sig att bolagen bidrogo med sammanlagdt omkring 30,000 kronor, men återstoden 107,000 kronor utdebiterades på andra inkomstagare, tjänstemän, löntagare och arbetare.

Det talades om att det skulle vara bra att använda detta öfverskott till vägförbättring. Men det är dock orimligt att i en enda socken använda 100,000 kronor årligen till vägförbättring.

Vidare hänvisade den siste ärade talaren till 62 §, som säger, att öfverskottet skall först och främst användas till vägförbättring, men sedan får det användas till lindring af väghållningsbesväret i dess helhet. Men i Gellivara såsom förmodligen mangelstades i Norrland äro i allmänhet vägarne nya, och det finnes icke anledning till vägförbättring på åtskilliga år. Då vi ville stödja oss på 62 §, förklarade Kungl. Maj:ts befallningshafvande, att den utvägen ej finge anlitas, förmodligen därför att öfverskottet borde först användas till vägförbättring och endast hvad som möjligtvis sedan funnes kvar komma de väghållningsskyldiga till godo. Men medan gräset växer, dör kon.

Den siste ärade talaren visade, att kassorna hafva gått ned på åtskilliga ställen. Ja, detta vill jag icke bestrida. Men faktum är,

Om ändring af grunderna för vägskattens beräkning.
(Forts.)

Om ändring af grunderna för vägs kattens beräkning.
(Forts.)

att vissa andra kassor måste oskäligt gå upp. Om man rättade denna skatt efter behovet och ändtligen vill hafva fonder, så kunde väl äfven den saken ordnas. Det skulle ju t. ex. kunna föreskrifvas, att ett visst belopp tillägges för att bilda en särskild fond för kommande behof, afpassad efter distriktets förhållanden, men att bilda kassor på måfå finner jag icke vara någon praktisk väg att gå.
Jag vidhåller mitt yrkande.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på föreliggande punkt yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr P. O. Lundell m. fl. vid punkten afgifna reservation.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Bosæus* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad jordbruksutskottet hemställt i punkten II af sitt utlåtande nr 66, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den af herr P. O. Lundell m. fl. vid punkten afgifna reservation.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 86

Nej — 29.

Om höjning af anslaget för bidrag till vägun- derhåll å landet m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 22 och 23 innevarande april bordlagda utlåtande nr 67, i anledning af väckta motioner om höjning af det i årets statsverksproposition äskade förslagsanslaget för bidrag till vägun- derhåll å landet och om ändrad lydelse af 60 § i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

Uti en inom Andra kammaren väckt motion, nr 14, hade grefve *R. G. Hamilton* hemställt, att Riksdagen, i syfte att af uppskattade kostnaden för underhållet af allmän väg, bro och färja $\frac{3}{10}$ skulle utgå af statsmedel, ville besluta, att det af Kungl. Maj:t i statsverks-

propositionen under nionde hufvudtiteln för år 1911 äskade förslagsanslag å 1,000,000 kronor såsom bidrag till vägunderhållet på landet höjdes med 1,000,000 kronor till 2,000,000 kronor.

Till stöd för framställningen hade motionären anført följande:

»Uti särskild vid denna riksdag afgifven motion har jag tillåtit mig hemställa, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag därom, dels att kostnaderna för väghållningsbesvärets utgörande å landet måtte af staten öfvertagas eller af statsmedel bestridas, dels ock att, under tiden, intill dess staten sålunda helt och hållet påtagit sig vägunderhållet, grunderna för vägskattens beräkning måtte ändras i viss angifven riktning.

Såsom skäl för förra delen af mitt förslag har jag hufvudsakligen framhållit, dels att skatterna å landsbygden och ej minst vägskatten äro synnerligen dryga och mycket ojämnt fördelade inom olika orter, dels ock att bland annat vägskatten vore att betrakta mindre såsom ett kommunalt besvär än som ett besvär af mera allmän beskaffenhet. Vidare har jag påvisat, att denna senare synpunkt blifvit till sin riktighet på sätt och vis bekräftad därigenom, att staten redan nu i ej ringa mån lämnar medel till bestridande af kostnaderna för vägunderhållet.

Enligt 60 § i väglagen utgå $\frac{3}{20}$ af uppskattade kostnaden för underhållet af allmän väg, bro och färja af statsmedel. För detta ändamål har ock Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde hufvudtiteln för år 1911 äskat ett förslagsanslag å 1,000,000 kronor. Af skäl, som återfinnas i min här ofvan omnämnda motion, anser jag emellertid, att staten helt och hållet bör öfvertaga kostnaden för vägunderhållet på landet, och finner därför, att staten redan nu, innan ännu definitivt beslut därom hunnit fattas, bör i högre grad än hittills bidraga till berörda kostnad. Statens bidrag bör åtminstone fördubblas och utgå med $\frac{3}{10}$ i stället för $\frac{3}{20}$. Omförmälda förslagsanslag måste då höjas med 1,000,000 kronor till 2,000,000 kronor. Likaså måste en ändring vidtagas i 60 § väglagen, och har jag för afsikt att i särskild motion göra framställning därom.»

Under förutsättning, att nyssnämnda motion vunne Riksdagens bifall, hade motionären vidare hemställt, i motionen nr 15, att Riksdagen ville för sin del besluta, att 60 § i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet, sådant detta lagrum lydte enligt lagen den 20 juli 1905, skulle erhålla följande ändrade lydelse, att träda i kraft från och med den 1 januari 1911:

Af uppskattade kostnaden för underhållet af allmän väg, bro och färja lämnas tre tiondedelar af statsmedel. Därutöfver etc. (lika med §:s lydelse enligt lagen den 20 juni 1905).

Utskottet hade i förevarande utlåtande på anförda skäl hemställt,

1:o) att Riksdagen måtte för sin del besluta, att § 60 i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet, sådant detta lagrum lyder enligt lagen den 13 september 1907, skulle erhålla följande ändrade lydelse att träda i kraft den 1 januari 1911:

Om höjning af anslaget för bidrag till vägunderhåll å landet m. m.
(Forts.)

Om höjning
af anslaget
för bidrag
till vägunder-
derhåll å
landet m. m.
(Forts.)

»Af uppskattade kostnaden för underhållet af allmän väg, bro och färja lämnas *en femtedel* af statsmedel. Därutöfver må väghållningsdistrikt, som äro med väghållning synnerligt betungade, kunna efter Kungl. Maj:ts pröfning af staten erhålla särskildt understöd, i den mån medel, som för sådant ändamål må vara anslagna, därtill lämna tillgång.

Statsbidraget utbetalas till vägstyrelsen. Det statsbidrag, som belöper på underhållet af indelad väg, tillkommer dem, som sådant underhåll bestrida, och tillhandahålles dem af vägstyrelsen på lämpligt sätt.

Den af särskilda nämnden uppskattade kostnad för underhåll af all indelad väg inom distriktet skall, efter afdrag för bidraget af statsmedel, fördelas på de enligt 7 § till vägunderhåll in natura förpliktade vägfyrkar, hvarefter det belopp, som enligt denna fördelning på hvarje sådan fyrk belöper, såsom vägskatt påföres hvarje annan vägfyrk. Hvad därutöfver erfordras för bestridande af vägkassans utgifter enligt den fastställda utgiftsstaten påföres samtliga vägfyrkar till lika andel för enhvar af dem»; samt

2:o) att Riksdagen, vid bifall till hvad utskottet under mom. 1:o) hemställt, måtte höja det i riksstaten under nionde hufvudtiteln uppförda ordinarie förslagsanslaget till bidrag till vägunderhållet på landet, nu 1,000,000 kronor, med 350,000 kronor till 1,350,000 kronor.

Reservation hade afgifvits af, bland andra, herrar *A. T. Odelberg, P. Paulson, E. A. Lindblad, A. H. Fahlén* och *E. G. H. Åkerlund* samt friherre *O. B. A. Silfverschiöld*, hvilka likväl ej däri antydt sin åsigt.

Friherre Silfverschiöld: Herr talman, mina herrar! Vid denna liksom föregående riksdag hafva flera motioner framkommit, som alla gå ut på att underlätta väghållningsbesväret, som särskildt tynger så hårdt på oss landtmän.

När man nu skall fatta position till de olika förslag, som här ligga före, kan jag icke se annat än att man har tre olika vägar att gå. Den ena vägen skulle vara, att man skulle säga, att det är bra, som det är. Den vägen är helt säkert billigast och för tillfället måhända äfven lämpligast. Men för min del tror jag icke, att den positionen i längden är hållbar. Pretentionerna på våra vägar stegras ständigt, och därmed stiger väghållningsbesväret för oss landtmän. Vi se huru årligen framkomma från olika politiska grupper inom Riksdagen motioner, som alla gå ut på att hjälpa oss, som särskildt äro belastade med detta besvär. Något måste göras!

Den andra vägen man skulle kunna gå — och detta är den radikalaste och helt säkert äfven den bästa för vägarna, särskildt om man tänker på den allt mer sig utbredande automobiltrafiken — skulle vara, om staten helt och hållet öfvertog underhållet af våra vägar. För min del anser jag dock, att detta skulle bli för dyrt, och denna kammare har ju samma uppfattning, hvilket den nyss visat genom att afslå en motion, som gick ut på att staten skulle öfvertaga hela väghållningsbesväret. Den motion, som nu föreligger,

åsyftar, att under tiden, innan man bestämt sig för att staten skall öfvertaga hela väghållningsbesväret, skola bidragen från statens sida ökas.

Den tredje vägen, man skulle kunna gå, skulle vara att slå in på en ny, och jag vill säga rättvisare princip, nämligen att införa en s. k. glidande skala. En motion i den saken föreligger till behandling om en stund, och därvid hafva ett par herrar reserverat sig, hvilka nog torde komma att uppträda och förklara, hvad som menas med glidande skala. Inom utskottet var jag för detta förslag, men kom icke att reservera mig. För min del anser jag, att en utredning i frågan angående denna skala och en del andra detaljer skulle kunna gifva uppslag till en mera rättvis fördelning af statsmedlen än hittills, och på samma gång tror jag, att man möjligen genom denna utredning skulle kunna möta de allt starkare anspråken på att staten skall öfvertaga hela väghållningsbesväret. Det är ju naturligt, att, om man slår in på denna nya princip, skall statsanslaget också behöfva ökas, men först skall en utredning äga rum. Sedan anser jag för min del, att, om staten skall lämna större bidrag, skall den också hafva skarpare kontroll öfver vägarna, så att förhållandena blifva bättre än de nu äro.

För att nu återgå till själfva motionen, så se herrarna, att i densamma begäres ökad statsbidrag. Utskottet följer ju icke helt och hållet motionären, utan prutar af på hans förslag. Emellertid framhåller utskottet på sidan 3 såsom sin bestämda åsikt, att denna ökning, som föreslås från utskottets sida, »icke är afsedd att vara ett öfvergångsstadium i afvaktan på statens öfvertagande af väghållningsbesväret i dess helhet». Ja, det låter bra, men för min del tror jag icke så mycket på, att den frasen är hållbar i längden. Jag tror icke, att man genom detta uttryck precis kan hindra, att det går åt det håll motionären vill, om man ökar bidraget nu. Vi se på sista sidan, att motionären och en del andra herrar inom utskottet reserverat sig mot utskottets motivering, och troligen är det just mot denna punkt i motiveringen, som motionären och dessa herrar reagera. För min del tror jag, att det är mindre lämpligt att höja statsbidraget, så länge det fördelas på sätt som hittills. Utskottet vill emellertid, såsom herrarne se, att anslaget skall utgå med en femtedel af den beräknade kostnaden. Motionären däremot ville att det skulle utgå med tre tiondelar af den beräknade kostnaden, således en betydlig nedprutning från utskottets sida! Men ändå skulle det ökade statsbidraget, om utskottets förslag bifalles, gå till 350,000 kronor, och detta är enligt mitt förmenande en ganska stor summa i budgeten, allra helst nu för tillfället. Men på samma gång vill jag framhålla, att, när detta belopp, 350,000 kronor, delas ut öfver hela landet på de olika vägfyrkarna, kommer det att spela en ytterst liten roll för respektive vägfyrkar. Af dessa båda anledningar tycker jag, att man kan låta saken bero.

Vidare framhåller utskottet här i samma punkt, att man genom detta ökade anslag »i någon mån» utjämnar olikheten i vägbördans tryck på skilda orter. Jag tror, att detta uttryck »i någon mån» borde rättast hetat »högst obetydligt». Detta dels därför att, som jag

Om höjning af anslaget för bidrag till väghållning i landet m. m.

(Forts.)

*Om höjning
af anslaget
för bidrag
till vägun-
derhåll å
landet m. m.*

(Forts.)

nyss nämnde, anslaget är så ringa i förhållande till alla vägfyrkar och dels därför att detsamma skulle utdelas efter samma principer som hitintills. Det vill säga utan hänsyn till hur olika tungt vägfyrkarna äro belastade i de olika vägdistrikten. För min del tror jag därför, att en utredning bör äga rum angående den nya princip jag talat om, så att de vägfyrkar, som äro mest betungade, få största anslaget från statens sida. Så är, som sagdt, icke förhållandet nu, och af statistiken kan man se, huru vägfyrkarna äro olika betungade, somliga med 20 öre per fyrk och andra, såsom nyss nämndes af en föregående talare, med ända till 1 krona 25 öre per vägfyrk.

Nu säges på många håll, att vi landtmän äro märkvärdiga, som icke vilja vara med om, att staten skall öfvertaga våra vägar. Det kan vid ytligt påseende se ut, som om det vore bra, men vid närmare eftertanke tror jag icke, att så är fallet. Vi landtmän skulle nog få obehagliga öfverraskningar, när vi finge se våra debetsedlar, ty om staten är för frikostig, kommer det tillbaka i form af skatt. För oss landtmän är det i allmänhet lättare att betala denna vägs-katt in natura än att helt och hållet betala densamma med penningar.

Ja, om nu staten skall öka sitt bidrag, så anser jag således lämpligast, att det först åstadkommes en utredning, så att statsbidraget kan på ett mera rättvist sätt än hitintills utdelas, och jag hoppas, att man äfven då på något sätt bryter udden af de anspråk, som nu framkomma på att staten skall öfvertaga hela väghållningsbesväret.

Herr talman! Jag ber att få yrka afslag på utskottets föreliggande förslag.

Herr von Oelreich: Af det stora antal motioner, som vid riksdag efter riksdag väckas i syfte att få ändring i gällande väglag och däraf beroende vägs-katt, synes nog tydligt framgå, att denna skatt är föremål för ett tämligen allmänt missnöje inom landet såsom verkande ojämnt och tryckande för såväl de underhållsskyldige in natura som äfven för dem, hvilka bidraga till vägunderhållet med penningar. Äfven vid denna riksdag hafva åtskilliga motioner blifvit väckta i samma syfte, hvilka motioner gå ut på dels statens öfvertagande af vägunderhållet i sin helhet och dels höjande af statsbidraget till kostnaden för underhåll för allmän väg, bro och färja på landet från nu utgående tre tjugondelar af uppskattade kostnaden till dels hälften af kostnaden och dels till tre tiondelar af densamma, hvilket är yrkadt i den motion, hvaröfver detta betänkande är afgifvet. Äfvenså har yrkats, att i sammanhang med höjandet af statsbidraget § 60 i väglagen af den 23 oktober 1891 skall undergå förändring. I särskilda betänkanden, som i dag föreligga till kammarens afgörande, har jordbruksutskottet, till hvilket samtliga dessa motioner varit öfverlämnade, afstyrkt de öfriga, men så till vida förordat bifall till den senaste af mig omnämnda motionen, att utskottet hemställt, att Riksdagen måtte för sin del besluta, att statsbidraget till vägunderhåll på landet skall höjas från nu utgående tre tjugondelar af uppskattade kostnaden till fyra tjugondelar eller en femtedel däraf. Motionären har, såsom af betänkandet framgår, yrkat dess höjande till tre

tiondelar. Detta af utskottet förordade bidrag öfverensstämmar med det belopp, som särskilda utskottet vid revideringen af väglagen år 1905 föreslog, och särskilda utskottet motiverade sitt förslag därmed, att denna höjning till en femtedel af väggkostnaden vore af förhållandena väl påkallad. Till följd af skiljaktighet i kamrarnas beslut blef vid sammanjämkning emellertid beloppet fastställt till tre tjugondelar, så som det nu är. Var vid den tiden en höjning af statsbidraget till en femtedel af förhållandena väl påkallad, så torde man kunna säga, att samma skäl föreligga äfven nu. Under förutsättning af bifall till detta utskottets förslag, har också utskottet hemställt, att förslagsanslaget till bidrag till vägunderhållet på landet skall höjas från af Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen yrkade 1,000,000 kronor med 350,000 kronor, eller till 1,350,000 kronor.

Den föregående ärade talaren har åberopat af utskottets motivering, att utskottet uttalat, att genom ett bifall till den af utskottet förordade höjning skulle »i någon mån» utjämnas olikheten af vägbördans tryck på skilda orter och ansett, att utjämningen i stället borde betecknas såsom »mycket obetydlig». Ja, det kan så vara, men det är väl egentligen att rida på ord. »I någon mån» och »helt obetydligt» torde väl tämligen nära sammanfalla.

Hvad nu beträffar statens öfvertagande af väghållningen, som den ärade talaren äfven berörde, har kammaren redan afgjort den saken. Men hvad som är säkert är, att ett sådant öfvertagande skulle komma att blifva såväl för de in natura deltagande som för öfriga väghållningsskyldige, synnerligen dyrbart. Och dessutom lärar väl icke väghållningen helt och hållet kunna förflyttas på staten. Det blir väl endast allmänna landsvägar, som komma att öfverflyttas, och de allmänna vägar, som kallas bygdevägar, finge nog väghållningsdistrikten behålla.

Emot en invändning, som den ärade talaren gjorde, nämligen att en höjning af detta statsanslag skulle i själfva verket vara att beträda vägen till statens fullständiga öfvertagande af vägunderhållet, ber jag att få erinra, att det sätt, som utskottet nu föreslagit, eller en ökad höjning af statsbidraget för att åstadkomma lindring i väghållningskostnaden på landet, redan blifvit i princip af Riksdagen godkändt.

På grund af hvad jag haft äran anföra och med stöd af utskottets motivering i öfrigt, anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Odelberg, Theodor: Det är nu tredje året i rad, som ledamoten af Andra kammaren greve Hamilton förnyar sina motioner dels om skrivelse till Kungl. Maj:t i syfte att staten skall åtaga sig hela väghållningsbesväret och dels, att statsbidraget till underhåll af allmänna vägar skall i afvaktan på den begärda utredningen höjas från nu utgående tre tjugondelar till tre tiondelar och att följaktligen förslagsanslaget skall höjas från 1,000,000 kronor till 2,000,000 kronor.

De två föregående åren hafva dessa motioner afslagits såväl af Första som Andra kammaren, och beträffande motionen om statens öfvertagande af vägunderhållet har denna kammare äfven i dag af-

Om höjning af anslaget för bidrag till vägun- derhåll å lan- det m. m.
(Forts.)

Om höjning
af anslaget
för bidrag
till vägunder-
derhåll å lan-
det m. m.

(Forts.)

slagit densamma. Men här kan verkligen tillämpas ordspråket att »strägen vinner», ty i år har grefve Hamilton förvärfvat sig många flera anhängare för sina förslag än han förut haft. Fem af jordbruksutskottets ledamöter hafva förordat förslaget om statens öfvertagande af hela vägghållningsbesväret, och hvad beträffar höjningen af statsbidraget har utskottet delvis instämt i hans förslag. Sex ledamöter hafva dock reserverat sig. Då målet, hvartill man sträfvar, befrielse från vägunderhållet, ej med ens kan nås, försöker nu grefve Hamilton och hans meningsfränder att likväl nå dit genom att så småningom höja statsbidraget. Visserligen har utskottet tagit afstånd från en sådan åtgärd, då utskottet i sin motivering på det bestämdaste framhåller, att höjningen icke är afsedd att vara ett öfvergångsstadium i afvaktan på statens öfvertagande af vägghållningsbesväret i dess helhet. Detta säger visserligen utskottet i år. Men emot utskottets motivering hafva åtskilliga personer, som biträdt utskottets kläm, reserverat sig, och jag kan icke finna, att ett utskott nästa år, ty motionen återkommer med all säkerhet, eller om några år, och icke heller Riksdagen, är bunden af ett sådant platoniskt uttalande.

Utskottet har sagt, att orsaken till, att utskottet nu i en viss del bifaller grefve Hamiltons motion är, att den är betingad af nödvändigheten att söka lindra och i någon mån utjämna olikheten i väg-
bördans tryck på skilda orter. Jag vill visst icke bestrida, att icke denna vägbörda trycker ganska hårdt på olika ställen, isynnerhet inom åtskilliga af de norrländska vägghållningsdistrikten. Men för öfrigt tror jag, liksom här förut i dag yttrats af en talare, att de personer, som känna detta tryck värst, nämligen industriidkare, löntagare och mindre lägenhetsägare, klaga minst, under det jordbrukarne klaga mest, hvilka dock få utgöra vägunderhållet in natura, under det de andra få bidraga med afsevärda kontanta belopp. Jag vet, att det finns många exempel på, att industriidkare fått betala lika mycket i vägs katt som i bevilning. Men jag kan icke se, att det kan blifva någon möjlighet att utjämna detta olika tryck på det sätt, som utskottet har föreslagit, nämligen att höja statsbidraget öfver en bank, lika för alla, med andra ord således att de vägghållningsdistrikt, som för närvarande icke äro tryckta af vägbördan, skulle få statsanslag lika väl som de distrikt, hvilka äro tryckta af den. Och hvad spela dessa 350,000 kronor för roll, då de skola fördelas på 41,000,000 vägfyrkar i vårt land? Den lindring, som de värst tryckta vägghållningsdistrikten därigenom kunna få, är verkligen minimal. Men vill man saken — att lindra för de distrikt, som hafva det svårast — är den rätta vägen att slå in på den, som Riksdagen redan beträdd, nämligen att bevilja ett särskildt anslag, 150,000 kronor, som utgår just för att lindra bördan för dylika vägghållningsdistrikt; och hade utskottet verkligen velat en lindring, hade det varit lämpligt, att detta anslag på 150,000 kronor blifvit ökad. Men det går icke i stycke med det hela; då när man icke det mål, som eftersträfvas, nämligen att staten småningom skall öfvertaga hela vägghållningsbesväret!

För öfrigt under nuvarande förhållanden, då man har den största svårighet att få statens debet och kredit att gå ihop och då finans-

ministern uttänker alla möjliga skatteobjekt för att nå detta syfte, kan det då vara lämpligt att rent af plottra bort, om jag så må säga, 350,000 kronor?

På grund af hvad jag anfört yrkar jag, herr talman, afslag å såväl motionen som utskottets hemställan.

Om höjning af anslaget för bidrag till vägun- derhåll å landet m. m.
(Forts.)

Herr Ros: Man skulle möjligen af den siste ärade talarens anförande kunna få den föreställningen, att de medlemmar af denna kammare, som inom utskottet biträdt dess majoritet, gjort det endast och allenast för att tillmötesgå de kraf, hvilka framstälts i grefve Hamiltons motion, och detta skulle — såsom talaren yttrade — vara ett bevis för sanningen af satsen: trägen vinner. Jag skulle då vilja säga, att den ställning vi intagit ingalunda är ny, utan att fixerandet af statens bidrag till $\frac{1}{5}$ redan föreslagits af särskilda utskottet vid 1905 års riksdag.

Den siste talaren yttrade vidare, att det är särskildt i dessa kritiska tider olämpligt att plottra bort en för staten så afsevärd summa som 350,000 kronor i småposter, hvilka, där de placeras, egentligen icke medföra någon lindring, därför att de fördelas på så många händer. Jag däremot har ansett, att äfven ett mindre bidrag kan hafva en viss betydelse för dem, som få det samma.

Hvad själfva principfrågan angår, är det väl här på detta område som öfverallt, där gränsen mellan statens och kommunens affärer är så godtyckligt uppdragen, att det är mer en smaksak, om staten skall bidraga med $\frac{1}{5}$ eller, som t. ex. sker vid aföning till folkskolelärare, med $\frac{2}{3}$.

Jag har den bestämda uppfattningen — och det är också därför att detta är i utskottets motivering poängteradt, som flera medlemmar af denna kammare med mig kunnat biträda majoritetens beslut — att man ingalunda bör syfta till att staten skall öfvertaga hela vägun- derhållet, och detta af många skäl, som redan förut äro påpekade och som icke här behöfva repeteras.

Men ett tillmötesgående af kommunernas kraf på större bidrag kan ju vara ganska befogadt, och då vi, som jag nyss antydde, hafva ställt oss på den ståndpunkt, som särskilda utskottet vid 1905 års riksdag intog, och krafvet naturligtvis mer och mer stegras för hvarje år som går, kan redan däri ligga ett skäl att öka statsbidraget något. Det är åtminstone det, som föranledt mig att biträda utskottsmajori- tetens beslut, till hvilket jag, herr talman, således yrkar bifall.

Grefve Spens: Jag ber att få förena mig med dem, som yrkat afslag å utskottets hemställan lika väl som å motionen. Jag får där- vid återopa i hufvudsak hvad som anförts af herr Odelberg och fri- herre Silfverschiöld, men jag ber att därtill få lägga ett ytterligare skäl. Detta är, att det finns en hel del af landsbygdens befolkning, som nu drabbas mycket hårdt af vägtungan, men som icke skulle i någon afsevärd mån få lindring genom föreliggande förslag, jag menar invånarna i köpingar och municipalsamhällen. Efter den nya stadsplanelagens tillkomst få de underhålla de allmänna vägar, som gå genom samhället, och de få dessutom underhålla sina gator och

Om höjning af anslaget för bidrag till vägunderhåll å landet m. m. (Forts.)

betala vägskatt för sina gårdar och sin inkomst. Jag har här några siffror från Jönköpings län, som jag ber att få uppläsa: Huskvarna köping betalade år 1909 en vägskatt uppgående till 21,958 kronor 2 öre, hvaraf 15,096 kronor 24 öre för inkomst och 6,841 kronor 26 öre för »annan fastighet», d. v. s. gårdarna i köpingen. Nässjö municipalsamhälle betalade samma år en vägskatt, uppgående till 11,615 kronor 13 öre, hvaraf 7,702 kronor 2 öre för inkomst och 3,913 kronor 11 öre för »annan fastighet».

Förslag om lättnad i vägtungan för köpingar och municipalsamhällen är för närvarande beroende på Kungl. Maj:ts pröfning. För två år sedan ingick länsstyrelsen i Jönköping med en framställning i sådant syfte, och sedan har en liknande framställning gjorts af stadsförbundet. Ärendet är för närvarande hos kammarkollegium för yttrande, och, efter hvad jag inhämtat, är det sannolikt, att kungl. proposition i ärendet är att förvänta till nästa riksdag. Jag anser, att denna fråga bör lösas, innan eller åtminstone samtidigt med att statsbidraget till vägunderhåll höjes. Jag tror för min del, att dessa invånare i köpingar och municipalsamhällen äro, åtminstone i stora delar af landet, fullt ut lika betungade af vägunderhållet som jordbrukarna; och det är mycket möjligt, att, om statsbidraget nu kommer att höjas i enlighet med utskottets förslag, så kommer det om ett eller annat år att begäras ånyo ökad bidrag för att betäcka den förlust, som väghållningsdistrikten komme att lida därigenom, att köpingar och municipalsamhällenas bidrag till väggassorna komme att upphöra eller förminskas.

Jag förenar mig på denna grund med de herrar, som yrkat afslag, och jag yrkar som sagdt, herr talman, afslag å såväl utskottets hemställan som motionen.

Herr Markgren: Det synes mig, som om orsaken till det motstånd, som här mött jordbruksutskottets framställning, är att söka dels i farhågan, att man genom ett bifall till framställningen skulle så småningom glida in på den väg, som leder till statens öfvertagande af allt vägunderhåll, dels ock i den omständigheten, att man genom ett bifall till jordbruksutskottets hemställan icke anser sig vinna någon verklig utjämning i fråga om de olika bördor, som trycka skilda väghållningsdistrikt. Jag vill då först och främst säga, att ett bifall till hvad jordbruksutskottet föreslagit ingalunda medför såsom följd, att staten skall öfvertaga hela vägbördan, och att ett sådant öfvertagande ej heller torde böra ske, dels emedan detta skulle medföra alltför stora utgifter, dels ock enär det skulle åstadkomma en hel del slitningar mellan stad och land samt mellan olika landsändar, slitningar, hvilka skulle verka skadligt, icke minst för landsbygdens invånare, och kanske hämma utvecklingen i de trakter af landet, som ligga längst bort och äro minst odlade och därför hafva svårast att göra sina önsknings och behof gällande. Att någon verklig utjämning af vägbördorna ej kan ske genom ett bifall till jordbruksutskottets hemställan är väl sant, men en sådan utjämning afses icke heller utan en lindring uti det tryckande väghållningsbesväret.

Jordbruksutskottets hemställan anser jag befogad och finner stöd för densamma i den omständigheten, att under de senare åren krafven på landsvägarnas underhåll hafva väsentligt ökat genom den stegrade trafiken, särskildt genom trafiken med automobiler. Vidare finner jag stöd för bifall däri, att arbetspriserna öfverallt stigit, så att kostnaderna för vägunderhållet numera äro högre än förut. Då det är ett statsändamål, att de allmänna vägarna underhållas, anser jag däraf följa, att staten med de ökade krafven på goda vägar och med de ökade arbetspriserna bör bidraga med ökad belopp till underhållet af vägarna.

Om höjning af anslaget för bidrag till vägunderhåll å landet m. m.
(Forts.)

På denna grund är det, som jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Berg, Lars: Den här lilla ökningen af förslagsanslaget för bidrag till vägunderhållet kan ju se ganska oskyldig ut, men om man närmare undersöker dessa motioner — och icke minst den nu närmast föreliggande — finner man, såsom här i dag redan många gånger framhållits, att meningen tydligen är, att successivt, kanske på få år, öfverflytta allt underhåll af de allmänna vägarna på staten. I den utredning, som i fjol och i år förekommit, ser man, att till och med utskottet icke ens uppskattar denna öfverflyttningsväda och storleken af dess inverkan på landets ekonomi så, som det gjordes redan för trettio år sedan. Utskottet säger nämligen i fjol, att om vi räkna så noga som det är möjligt, kan man antaga, att genom detta arrangemang väghållningskostnaden kommer att fördubblas. För 30 år sedan räknade emellertid vägkommittén att den skulle *mångdubblas*, och erfarenheten sedan dess har icke kommit uppfattningen på skam.

Jag vill därför begagna tillfället att framhålla, att det visserligen kan vara sant, hvad utskottet antog, att kostnaden för själva det direkta underhållet af de *nuvarande* vägarna möjligen skulle för staten kunna gå för det dubbla beloppet af det närvarande, ehuru jag för min del ändå icke tror detta. Men därtill komma likväl de ständigt växande krafven, som icke skulle kunna motstås, på nya vägars anläggning, på de förefintliga enskilda vägarnas öfvertagande i massa till statens underhåll, på förbättring af vägar, på kontinentalt byggnadssätt med grundförbättrade vägar redan i anläggningen, på automobilvägar, m. m. Allt det där skulle medföra så utomordentligt förhöjda kostnader, att staten icke skulle kunna möta dem utan att eftersätta sina plikter på andra områden. För öfrigt skulle det sannolikt förrycka vägväsendets normala, jämna och lyckliga utveckling, när man kan få kommandera staten att ensam bygga och underhålla vägarne — kanhända rent af genom sina representanter i liksdagen, hvarigenom äfven Riksdagens arbete skulle påverkas och dragas på sned, såsom förhållandet är i vissa andra länder, där man t. ex. anser tillståndigt att folkombuden ofta vid valen lofva att tillgodose kommittenternas enskilda intressen. Det skulle helt visst på så sätt blifva ett allmänt rop på nya och förbättrade vägar, som skulle blifva svårt att motstå.

Men härvid är å andra sidan att märka, att det enligt min åsikt

Om höjning af anslaget för bidrag till vägnederhåll i landet m. m. i verkligheten icke är berättigadt, att upphäfvade dessa ständiga klagomål, som redan i ett par decennier ha höjts öfver den föregifna, fruktansvärda bördan; detta skrik är i regel icke sant eller rättfärdigt. Herrarna må väl vara förvissade om, att jag som norrländning känner vägbördans art och hur den kan vara ojämnt och olidligt fördelad i vissa trakter af vårt land, ty detta är alldeles riktigt, och däremot borde åtgärder för länge sedan hafva vidtagits åtgärder, som borde bestå, dels i proportionellt större bidrag (ända till $\frac{9}{10}$ af kostnaden) till anläggning, ombyggnad m. m. af vägar, dels i ökad understöd till sådana vägdistrikt som äro med väghållning mest betungade och nödlidande. Att såsom nu utdela proportionellt lika bidrag åt alla vägdistrikt, lika för de minst betungade likasom för de mest betryckta, är principvidrigt och motverkande sitt ändamål, att nämligen utjämna orättvisorna mellan vägdistrikt. Men äfven i öfrigt är bördan icke så synnerligen tung, det torde herrarna väl hafva funnit, och *jämförelsevis* är den högst afsevärdt lättad. Detta kan hvar och en förstå, som betänker att medan till in naturaväghållningsskyldiges hjälp ryckt upp en stor och mäktig hjälptrupp, som bidrager med en väsentlig del, så har sedan väglagen antogs, den underhållsskyldiga jorden befriats från motsvarande del af väghållningsbördan, samt hela grundskatten och indelningsverket. Äfven skjutsningstungan och många andra onera realia hafva aflyftats. Man kan här af tydligen förstå, att när man jämför de väghållningsskyldiges föregående bördor med de nuvarande, är det något ogrannliga och otacksamt att påstå, att skatterna på jorden jämte vägbördan nu blifvit så tryckande, att den straxt måste kastas på andra skattdragande genom öfverflyttning på statsverket, så mycket mera, som vägbördan varit och är ett urgammalt onus på jorden, likasom en naturlig grundskatt, som ingått i jordens köpe- och taxeringsvärde, och på grund där af icke bör efterskänkas annat än då sådant kan ske på grund af andra högre hänsyn och utan att det allmännas eller enskild rätt där af kränkes eller skadas. Såvidt jag förstår, är det ett planmässigt försök med denna ström af motioner om ökade bidrag till vägnederhållet, som jag nyss talade om, hvilken ström nu flödar öfver oss, det är meningen att göra vägbördan, hvilken naturligtvis liksom andra onera och bördor icke anses angenäm att bära, det är meningen — säger jag — att göra vägbördan till en uteslutande statsangelägenhet, och att få Riksdagen att öfvertaga den, genom att det ena året efter det andra bevilja några tiondelar eller tjugonedelar af dess uppskattade kostnad. På så sätt skall man kunna säga, såsom en talare nyss framhöll: Riksdagen har redan erkänt det berättigade i att bidraga till bördan, och därför kan man lägga på staten ännu mer enligt den gamla principen, har du tålt den, så tål du väl den med! Tag bara i och drag! Och har man kommit en bit till, så ligger halfva bördan på staten, och sedan är det blott en tidsfråga, när det hela är en uteslutande statsangelägenhet.

Emellertid den satsen, att man *icke* bör lägga den bördan på staten, den är lyckligtvis erkänd här i dag. Men det föredragna förslaget, utlåtandet nr 67, syftar precis till samma öfverflyttning och det är därför lika viktigt, att man äfven afslår detta. Däremot

skulle jag gärna vilja vara med om att understödja den del af de väghållningsskyldige, som är hårdast belastad; men intet af dessa motionärens förslag innehåller något visst belopp härtill. Visserligen är det i öfrigt blott fråga om medel, som äro så minimala, när de komma i den väghållningsskyldiges hand, att det blott är att plöttra bort pengar, att det blir ingenting af värde för den enskilde. Men mina herrar, det blir å andra sidan stora summor för staten, i synnerhet om vi fortsätta. Om meningen hade varit att lindra de verkligt betungade, skulle man naturligtvis hafva föreslagit Riksdagen att använda de 350,000 kronorna till att lindra de mest betungades börda. Det är alldeles påtagligt. Därför bör äfven nu föreliggande förslag afslås.

Om höjning af anslaget för bidrag till väghållning i landet m. m.
(Forts.)

Ett annat och det viktigaste skälet är, att man, innan man i klump ger anslag till väghållningen, först bör försöka de mera praktiska, de påtagliga medlen att lindra vägbördan, och *ett*, kanske det första af dem, är att fördela bördan på större vägdistrikt. Det är nämligen två medel, som äro väl kända af herrarna, men de äro för länge sedan glömda af motionärerna, de äro icke modärna. Det ena är, att för att fördela bördan mer jämnt, så långt det är möjligt i en praktisk fråga, skall man utvidga väghållningsdistrikten; och här finns ett lämpligt utvidgningsområde, nämligen landstingsområdet. Därigenom skulle de värsta, de största ojämheterna försvinna.

Det andra medlet, som icke heller någon berört, är också synnerligen viktig, nämligen anlita det i allt vägväsen af sakkunskap och kontroll. Man har öfverlämnat detta stora arbete att så godt som sköta sig själf. Väglagen var, såsom Riksdagen antog den, just icke något vackert drag i Sveriges kulturhistoria, allra minst i tekniskt afseende! Den handlar egentligen endast om, hur man skall befria de gamla väghållarna och skaffa hjälp af nya sådana. Det är blott fråga om, hur bördan skall fördelas mellan de nya och de gamla beskattningsföremålen, men det finns knappt ett ord om att förbättra *vägväsendet*, att i allmänhet göra det bättre, att se till att de stora kostnaderna, som läggas på nya beskattningsföremål, verkligen komma till nytta. Vi hafva i dag hört, huru som ännu icke ett öre kommit till godo de första förbättringarna, grundförbättringarna, fastän lagen varit gällande nästan i tjugu år och dessa äro nästan de enda tekniska bestämmelser som påbjudas däri.

Dessutom finns ingen tillsyn, ingen sakkunskap vid de stora arbetenas utförande. Länsmännen, om de icke äro 60-70-åringar, begripa ingenting om vägväsen och vägbyggnad. Kronofogdarna hafva icke heller något begrepp om saken. Och jag har aldrig hört, att det ingår i landshöfdingutbildningen, att landshöfdingen skall vara vägbyggare, och jag har heller aldrig sett, att han varit det — såvida han icke varit särskildt hämtad från den kåren.

Detta gör, att det blir ett dåligt arbete från början till slut, utan sakkunskap. Det är visserligen ingen konst att bygga vägar och laga dem. Liksom all annan »skön» konst, är det ingen konst, sedan man väl kan den! Men man behöfver lära sig alla konster äfven de enklaste. Men de, som skola sköta vägväsendet — äfven högre upp — hafva intet begrepp i dessa ämnen. I vägkommitténs förslag var dock uppställd fordran på både att landstingsområdet

Om höjning af anslaget för bidrag till vägnederhåll å landet m. m. skulle blifva vägdistrikt och att Konungens befallningshafvande skulle hafva en sakkunnig man vid sin sida — väginpektörerna — som föredroge ärendena rörande vägväsendet och som skulle kontrollera underhållet af vägnarna samt instruera länsmän och förmän, så att det skulle blifva här som i alla andra kristna stater, att det fanns tillsyn öfver vägnarna och särskild sakkunskap öfver allt. Vi intaga en undantagsställning i detta afseende, och detta är icke regeringarnas fel eller de tekniska myndigheternas eller kommittéernas, utan det är landstingens och Riksdagens fel, som icke vilja hafva någon eftersyn på dessa vägar. Det skulle vara genant, menade man, och de väghållningsskyldige hafva här liksom i Andra kammaren utgjort pluraliteten. Man har icke fått igenom förslaget att tillsätta inspektörer, hvilket man dock har på många andra områden, såsom inspektörer för fiskeriväsendet etc. Men icke ens det har gått i många län. Jag har arbetat åtskilligt för detta, utan att det lyckats.

Alltså, innan man försöker att att få in i lagen dels att vägbördans fördelning blir den naturliga och rättvisast möjliga, dels att ett bättre och billigare underhåll och vägbyggnad genomföres, skall det icke blifva någon varaktig bättring. Det gäller först och främst att gå till grunden.

Det är äfven oriktigt, att icke vägnarna byggas af staten. Det är oförstånd, eller jag vet icke hvad jag skall kalla det för, att lämna miljoner i händerna på dem, som icke hafva begrepp om saken, som aldrig hafva byggt vägar, att utföra vägbygge med $\frac{2}{3}$ å $\frac{3}{4}$ af statsmedel och resten $\frac{1}{4}$ med eget tillskott. Detta gör, att vi fått dåliga vägar från början och att man sedan icke förstått sig på att tillse dem. Detta är den största olägenheten och den största anledningen till klagomål, fast ingen velat draga fram det; jag har därför nu tagit mig friheten att göra det.

Emellertid skall jag endast tillägga, att äfven om kammaren skulle antaga det här föreslagna tillskottet till vägnederhållet på landet af $\frac{1}{5}$, så torde kammaren ej vilja lämna sitt bifall till det af utskottet gjorda märkvärdiga tillägget af följande lydelse: »Därutöfver må väghållningsdistrikt, som äro med väghållning synnerligt betungade, kunna efter Kungl. Maj:ts pröfning af staten erhålla särskildt understöd, i den mån medel, som för sådant ändamål må vara anslagna, därtill lämna tillgång.» Visserligen gillar jag, såsom nyss angifvits, denna tanke i princip, men endast om beloppet till lindrande af de mest betryckta vägdistrikten, antingen upptages till viss procent af det uppskattade väghållet eller angifves till viss summa. Hvad skall eljest detta stadgande tjäna till? Huru och när skall bidraget bestämmas? Kanske medelst gemensam votering? Godkännes den ofvan citerade formen för labudet, då har man antagit en bestämmelse, hvilkens räckvidd man icke känner och hvilkens verkningar man icke kan förutse.

Jag yrkar afslag å alltibop.

Herr Hägglund: Jag har vid ett föregående tillfälle, då denna fråga förelegat till Första kammarens pröfning, yttrat mig i frågan. Jag ber att nu få betona, att jag fortfarande hyser samma uppfatt-

ning som den jag då uttalade. I likhet med motionären och utskottet anser jag den höjning, som här är ifrågasatt vara hellre för liten än för stor. Vägskatten måste betraktas ej allenast såsom ett kommunalt besvär, den är af en mera allmän beskaffenhet. Vägarna tjäna icke blott den ort, inom hvilken de gå, utan äfven de samhällen, som ligga vid sidan däraf, jag menar städerna. Det synes mig därför lämpligt, att i detta fall stad och land räckte hvarandra handen och hjälptes åt att bidra till vägunderhållet på ett mera effektivt sätt än hittills ägt rum.

Man har såväl från Norrland som från öfriga delar af landet ofta hört befogade klagomål öfver, att vägskatten varit alltför tryckande, särskildt i de många kommuner, där den uppgått till 5, ja upp till 8 kronor per bevillningskrona. Sådana belopp äro alltför tryckande, och skatten hvilar icke allenast på jordbrukare utan också på industri, som är förlagd på landsbygden, och de ämbets- och tjänstemän samt arbetare, som där bosatt sig. Det synes mig därför, att denna kammare borde redan nu utjämna denna strid mellan stad och land samt vidtaga åtgärder, så att icke öfvergången blir alltför stark. Min åsikt är nämligen den, att denna fråga föres igenom inom ganska kort tid, ty de missljud öfver skattebördan, som man hört, såsom jag nämnde, från olika håll i landet, komma icke att upphöra, och jag är öfvertygad om, att det icke skall dröja länge, förr än väghållningsbesväret öfverflyttats helt och hållet på staten, något som jag anser ganska riskabelt, om det också vore teoretiskt rättvist. Jag vill äfven erinra om, att särskilda utskottet år 1905 förordade just detta statsbidrag, som nu af utskottet föreslagits. Det är sålunda icke, såsom en ärad talare försökt uppvisa, någon ny idé som motionären har framburit under de sista tvenne åren utan en allmän åsikt hos de skattdragande landet rundt som ligger bakom förslaget.

Med anledning af hvad jag sålunda yttrat får jag yrka bifall till utskottets förslag.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmannen i enlighet med förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets i förevarande utlåtande afgifna hemställan samt vidare därpå, att kammaren skulle afslå såväl hvad utskottet hemställt som de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som afslår såväl hvad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 67 som de i ämnet väckta motionerna, röstar

Ja;

Om höjning af anslaget för bidrag till väghållning i landet m. m.
(Forts.)

Om höjning
af anslaget
för bidrag
till vägun-
derhåll å
landet m. m.

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan;

(Forts.)

Vid slutet af den häröfver anställda omröstningen befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—94;

Nej—27.

Herr statsrådet *Nylander* aflämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående anvisande af ytterligare medel till norrländska nyodlingsfonden.

Vid förnyad föredragning af jordbruksutskottets den 22 och 23 i denna månad bordlagda utlåtande nr 68, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående statens öfvertagande af halfva kostnaden för underhåll af allmän väg, bro och färja på landet, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om revision
af lagen an-
gående väg-
hållnings-
besvärets ut-
görande på
landet.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 22 och 23 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 69, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående revision af lagen angående väg-hållningsbesvärets utgörande på landet.

I en inom Andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets behandling öfverlämnad motion (nr 167) hade herr *Olof Olsson* i Kullenbergstorp hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida, efter skedd utredning, lagen om väg-hållningsbesvärets utgörande på landet borde undergå revision, äfvensom att Kungl. Maj:t måtte för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill detta öfvervägande kunde gifva anledning.

Utskottet hade på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens vidare åtgärd föränleda.

Reservation hade afgifvits af herrar *E. A. Lindblad*, *A. H. Fahlen* och *E. G. H. Åkerlund*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida och i hvad mån grunderna för fördelningen af statens bidrag till vägunderhållet lämpligen kunde förändras i syfte att detta bidrag måtte blifva fördeladt på de olika distrikten i lämpligare förhållande till den uppskattade kostnaden för sommarvägunderhållet samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill en sådan utredning kunde föränleda.

Herr Lindblad: Kammaren kan vara trött på att befinna sig på vägstämman i dag, och jag skall därför med blott några få ord klargöra den tanke, som ligger till grund för reservationen. Då jag hört två talare förut i dag, herr Fahlén och friherre Silfverschiöld, förorda densamma, skall jag be att få göra ett yrkande.

Påtagligt är, att, om man skulle gått med på de motioner, som förut här afslagits, skulle man icke ästadkommit någon verklig utjämning, förr än man kommit till slutpunkten, att staten släppte till 100 procent af väghållningskostnaden. Detta är den mening, som finnes hos alla motionärerna, fastän de icke vågat uttala den direkt. Men vi reser vanter hafva trott, att en verklig utjämning skulle kunna nås, om man ville taga fasta på ett uppslag, som gifvits i denna motion från Andra kammaren, ehuru vi icke kunna godkänna det i den utsträckning, som motionären gifvit det. Vi hafva gjort den glidande skalan mycket lindrigare och beskedligare samt fasthålla, att hufvudparten af kostnaden i hvarje fall skall drabba väghållningsdistrikten och icke staten. Det är den tanke, som ligger underförstådd i vårt förslag. Man kan icke säga, att man därmed uppnår en slutpunkt för önskningarna, men det blir dock i hvarje fall ett slags utjämning mellan de olika väghållningsdistrikten. Det är icke bra som det nu är, ty af statistiken ser man, att det finnes väghållningsdistrikt, där utdebiteringen är 4 öre per vägfyrk, under det att den i andra uppgår till 1 krona 25 öre per vägfyrk. Det är då bättre, att de väghållningsskyldige få se för sig, huru en något högre ersättning rätteligen kan tillerkännas dem. Därigenom vinner man äfven det syftemålet, som nyss berördes, nämligen att municipalsamhällen och köpingar, som delta i väghållningsbesväret på landet, få del af ett högre kostnadsbidrag från staten, därest vägs-katten för några af dessa samhällen bli relativt mera tryckande än för andra.

Hvarför jag gör ett yrkande, det är därför, att jag tror det vara klokare, att denna kammare fattar ett positivt beslut och visar, huru den vill, att en verklig utjämning skall komma till stånd, än att vi med anledning af ett väntadt beslut i Andra kammaren möjligen ställas inför en sammanjämkning, om hvilken man icke vet, huruvida denna kammare kan vara färdig att afslå eller acceptera den. Därför tycker jag att det är klokare, att man visar, under hvilka villkor man vill gå med på en utjämning, som visserligen drabbar staten i något högre grad än nu, men då också medger iakttagande af större rättvisa. Utgången blir ju ytterst beroende på ytterligare undersökning hos Kungl. Maj:t.

Af denna anledning skall jag be att få yrka bifall till den vid utlåtaudet fogade reservationen.

Herr von Oelreich: I motionen nr 167 inom Andra kammaren har motionären hemställt om en skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida, efter skedd utredning, lagen om väghållningsbesvärets utgörande på landet borde undergå revision, äfvensom att Kungl. Maj:t måtte för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill detta öfvervägande kunde gifva anledning. Motionärens hemställan föranledes af det stora antalet

Om revision af lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

(Forts.)

Om revision af lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

motioner om ändring i väglagen, som vid sistlidet års riksdag förelåg till behandling. Till följd af dessa motioner anser han en genomgående revision af väglagen behöflig. Ingen af de motioner, som väcktes förlidet år, vann dock Riksdagens bifall. Jordbruksutskottet, som haft denna motion till behandling, har icke ansett sig kunna förorda bifall till densamma och detta af det skälet, att för en genomgående revision af väglagen har utskottet ansett en säkrare ledning måste gifvas än som för närvarande är att tillgå, och att det skulle vara svårt om ens möjligt att angifva, i hvilken riktning revisionen skulle gå. Äfven anser utskottet, att en tids ytterligare erfarenhet angående lagens verkningar är nödvändig, innan man tillgriper en omfattande revision. En sådan har ju skett så nyligen som år 1905, och att inom så kort tid efter en så pass viktig lags genomförande och trädande i kraft göra en förnyad och genomgripande revision anser jämväl utskottet icke tillrådligt.

(Forts.)

Men uti motionen har ett nytt moment införts, hvilket af den föregående ärade talaren berördes, nämligen en förändrad fördelning af statsbidragen enligt en s. k. glidande skala. Förslaget är i viss mån tilltalande, men utskottet har icke kunnat af den utredning, som föreligger rörande denna glidande skala, bilda sig ett tillfredsställande begrepp om densamma. Den af motionären föreslagna skalan skulle medföra en höjning af statsbidragen, enligt hans egen uppgift till 30 à 35 % af det uppskattade vägunderhållet. I reservanternas förslag har denna beräkningsgrund betydligt modifierats, och sålunda kan man säga, att detta är vida mer antagligt. Men under alla förhållanden erfordras en höjning af statsbidraget, och utskottet har icke ansett sig kunna föreslå någon förhöjning af detsamma utöfver den utskottet i ett föregående betänkande föreslagit. Under alla förhållanden torde man dock mot den glidande skalan kunna anföra, att den osökt inbjuder väghållningsdistrikten till bemödanden att få så många som möjligt af redan befintliga vägar intagna såsom allmänna ty därigenom skulle det största möjliga statsbidrag erhållas. En sådan tendens eller böjelse att få så många allmänna vägar som möjligt har man redan kunnat se på många håll, och säkerligen har den gifvit anledning till den mångenstädes öfverklagade väghållningstungan.

Att en ytterligare höjning af statsbidraget skulle vara behöfligt har också utskottet svårt att kunna tänka sig, ty af Riksdagen har ett särskildt anslag ställts till Kungl. Maj:ts förfogande för att åstadkomma understöd åt synnerligt betungade väghållningsdistrikt, och detta anslag är, enligt hvad utskottet förnummit, icke ens till fullo utnyttjad.

Slutligen torde böra framhållas hvad, som redan under diskussionen i föregående ärende framhölls, nämligen att det är under uppsegling en ganska viktig fråga, den nämligen om köpingars och municipalsambälens likställighet med städerna ifråga om vägunderhållet på landet. Och efter hvad den ärade talaren antydde, skulle denna fråga redan föreligga inom kammarkollegium till besvarande och sålunda komma till Kungl. Maj:ts pröfning och behandling. Det synes därför, som om det kunde vara skäl i att uppskjuta skrivelsen till

Kungl. Maj:t i syfte att få en genomgripande revision af väglagen verkställd. Jag anser, att äfven denna fråga bör komma före, då säkerligen en revision blir nödvändig, så att alla dessa frågor må kunna behandlas på en gång.

Herr vice talman, jag hemställer om bifall till utskottets förslag och om afslag å reservationen.

Om revision af lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.
(Forts.)

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, som öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, att i afseende på föreliggande utlåtande yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet afgifna reservation.

Härefter gjorde herr vice talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande n:r 69, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och antages det förslag som innefattas i den vid utlåtandet afgifna reservation.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—64;

Nej—48.

Vid förnyad föredragning af jordbruksutskottets den 22 och 23 i denna månad bordlagda utlåtande nr 70, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående revision af lagen om enskilda vägar på landet, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 22 och 23 innevarande april bordlagda utlåtande nr 71, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändrade grunder för statsbidraget till vinterväghållningen.

Om ändrade grunder för statsbidraget till vinterväghållningen.

Om ändrade
grunder för
statsbidraget
till vinterväg-
hållningen.

(Forts.)

I en inom Andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets behandling öfverlämnad motion (nr 67) hade herr A. Wiklund hemställt, att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t efter verkställd utredning för Riksdagen framlägga förslag dels därom, att statsbidrag till vinterväghållet måtte utgå efter samma grund som statsbidraget till sommarvägunderhållet, dels ock till de ändringar i gällande väglag, hvilka till följd af statsbidragets utgående kunde anses erforderliga.

Utskottet hade på anförda skäl hemställt, att herr Wiklunds ifrågavarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Herr Rogberg: Herr talman! Motionären, herr Wiklund, väckte i Andra kammaren föregående året en motion likartad med denna och jag väckte en motion, ungefär lika lydande, i denna kammare. Motionerna blefvo af vederbörande utskott, det sammansatta stats- och lagutskottet, afstyrkta, och föllo i kamrarna, men ändå anser jag mig nu böra yttra några ord med anledning af förevarande motion. Den har blifvit af jordbruksutskottet afstyrkt dels af skäl, som utskottet åberopat från det sammansatta utskottet förra året, och dels af skäl, som utskottet nu tillagt.

Det sammansatta stats- och lagutskottet yttrade förra året mot motionerna först och främst det, att påståendet, att det vore en inkonsekvens af staten att icke lämna bidrag till vinterväghållet, när sådant lämnades till sommarvägunderhållet, innefattade endast en skenbar inkonsekvens. Men jag vidhåller, hvad jag då yttrade, nämligen att inkonsekvensen är verklig. Intet i hvad utskottet anförde eller hvad som yttrades vid ärendets behandling i kamrarna visar, att inkonsekvensen endast skulle vara skenbar. Hvad utskottet anförde såsom sitt andra skäl kan jag förbigå, icke som om jag anser, att skälet har någon gällande kraft, men med hänsyn till den affattning, motionären i år gifvit motionen, kan jag icke finna, att skälet i någon mån rör motionen. Det sammansatta stats- och lagutskottet hade vidare ett tredje skäl för sitt afslag, nämligen det, att den omständigheten, att vid 1905 års riksdag icke ifrågasattes någon ändring i Kungl. Maj:ts proposition rörande sättet för statsbidragets beräkning, visade, att i anmärkta afseendet icke förelågo några mera afsevärda missförhållanden. Hvad utskottet här sagt, är bokstafligen sant, men knappast sant i sak, ty vid 1905 års riksdag yrkades i en motion, nämligen af herr Jonsson i Hökhult, förhöjning af statsbidraget af det skäl, att ehuru staten hade en stor fördel af de allmänna vägarna, så lämnade den icke något bidrag till vinterväghållet.

Nu säger jordbruksutskottet, jämte det utskottet åberopar de förutnämnda skälen, följande, att som uppskattningen af vinterväghållet afser endast att bestämma ploglagens ersättning, men denna uppskattning är långt ifrån noggrann, kan den uppskattningen icke läggas till grund för en beräkning af statens bidrag. Jag tror för min del icke, att det skulle vara farligt med den saken. Men vill man ej det, kunde nog saken hjälpas, om man t. ex. toge medeltalet för ett visst antal år af kostnaderna, eller ännu bättre, om man

följde den väg, motionären i sin motion föreslagit, nämligen att genom särskilda nämnden verkställa uppskattning af vinterväghållet. Utskottets skäl är således föga hållbart. Utskottet har haft ytterligare ett skäl för sitt afstyrkande, hvilket från utskottets synpunkt kunde vara gällande, men nu icke gäller, nämligen det, att utskottet föreslagit förhöjning af statsbidraget i alimänhet. Men genom kammarens nyss fattade beslut synes detta förhöjda bidrag icke komma att utgå.

Om ändrade grunder för statsbidraget till vinterväghållningen.
(Forts.)

Då utskottets skäl för dess afslagsyrkande, såvidt jag kan finna, äro föga vägande, samt det gifvetvis är en inkonsekvens eller, låt oss säga, en orättvisa af staten att icke lämna bidrag till vinterväghållet, när staten gifver sådant till sommarvägunderhållet, anser jag att motionen är befogad, och att det skrivelseförslag, hvarom motionären hemställt, bör bifallas. Jag kan nämna i detta sammanhang att enligt beräkningar, som föregående riksdag gjordes, kan man antaga, att ett bidrag till vinterväghållet skulle medföra en statsutgift af cirka 175,000 kronor, ett icke alltför afsevärdt belopp.

Herr talman! Jag yrkar afslag å utskottets hemställan och bifall till den i ärendet väckta motionen.

Herr Lindblad: I fråga om denna lindring hafva utskottets ledamöter varit eniga så när som på två, som reserverat sig, och skälet, hvarför man icke kunnat tillstyrka statsbidrag för denna börda, är, att den är så svårberäknelig. Om sommarvägunderhållet erbjuder vissa vanskligheter, måste man erkänna, att det dock därvidlag finnas några objektiva grunder för dess bedömande. Men så är det icke med afseende på vinterväghållet, ty först och främst är det olika olika år, olika i olika trakter, och dessutom finnes det andra förhållanden, som inverka. Den, som t. ex. är intresserad af vinterväghållet, kan genom att borttaga en gärdesgård i rätt tid eller uppsätta snöskärmar och vidtaga andra dylika åtgärder undvika hopning af snön på ett ganska praktiskt sätt. Och så finnes det också den utvägen, som ofta användes, att man icke håller alla allmänna vägar under vintern, utan man tager andra vägar öfver sjöar eller ock skogsvägar, som äro lättare att vidmakthålla. Skulle man hålla alla landsvägar och bygdevägar öppna, skulle det mången gång vara onödigt betungande och öka kostnaden af vägunderhållet. Af dessa skäl och när man tror, att kostnaderna kunna hållas nere genom att göra orterna direkt intresserade, har utskottet affattat sitt afslagsyrkande.

Ett ytterligare skäl är, att beräkningen af vinterväghållet är så olika i olika trakter. På sina håll ingår man efter väglagens bestämmelser vissa beting eller ackord med dem, som skola underhålla vägarna vintertid. I andra vägdistrict betalar man blott de verkliga utgående kostnaderna. Man har tillsatt ploglagsfogdar, och dessa hafva i uppdrag att buda folk och sammanföra dragare, som utföra behöfliga dagsverken. Genom dessa förtroendemän betalas de verkliga kostnaderna, och de granskas noggrant. Det har visat sig, att kostnaderna kunnat väsentligen nedbringas, om man slagit in på denna senare utväg och icke på förhand uppskattat kostnaderna för snömassornas bortföring, utan inskränker sig till att betala dags-

Om ändrade grunder för statsbidraget till vinterväghållningen. verken först då de verkligen behöfvas. Innan man kommit till ett verkligt praktiskt förfaringssätt i denna riktning, tror icke utskottet, att det är lämpligt att på något sätt inlåta sig på, att staten skall bidraga till vinterväghållet.

(Forts.) Af denna anledning ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Berg, Lars: Jag vill icke göra annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, och jag har sålunda intet mot motiveringen att invända, men jag skall med några ord påvisa, huru tendentiöst man verkligen i denna fråga synes handla. Motionären har i denna sak sagt och har velat stödjä sig på, att den kommitté, som uppgjort förslag till denna lag om vinterväghållet, skulle med all säkerhet ansett, såsom det framginge af kommitténs betänkande, att om den föreslagit något statsunderstöd till vägunderhållet, när mark är bar, så skulle den säkerligen hafva föreslagit understöd äfven för vinterväghållet. Eftersom jag var med i kommittén och ännu så länge är i lifvet, kan jag försäkra, att det i kommittén icke var tal om något sådant. Tvärtom framhöll kommittén, såsom man finner om man går tillbaka till motiven, att någon rättvis uppskattning af medelkostnaderna för vinterväghållet icke är möjlig, och att sålunda icke någon medeltalsberäkning på förhand kan ske, och därför säger kommittén, att man visserligen kan hafva skäl att betrakta vinterväghållet teoretiskt lika med sommarväghållet, men, praktiskt sedt, är det omöjligt. Man kan t. ex. icke genomföra beträffande vinterväghållet den utvidgning af vägdistrikten, som kommittén föreslagit såsom själfva hufvudgrunden för hela sommarvägunderhållet, utan man måste gå tillbaka till häradet eller socken såsom enhet för vinterväghållet. Detta är den praktiska sidan af saken. Den rent teoretiska får man lämna åsido. Den ger orimliga resultat. Därför gör en praktisk lagstiftning klokt i att hålla sig till det, som motsvarar ändamålet, till det, som är gagneligt och som är minst stötande eller det minst orättvisa, man kan lämpligen genomföra.

Det synes, som om man sökte efter anledningar och letade efter yttranden, som personer eller kommittéer skulle hafva fällt för en mansålder tillbaka, ehuru detta icke är fallet. Då öiriga ledamöter nu äro döda eller frånvarande, men jag ännu lefver, har jag velat meddela denna rättelse.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med därunder framställda yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående öfverlåtelse till Västerås stad af ett domprosten i Västerås på lön anslaget område i S:t Ilians socken;

2:o) angående öfverlåtelse till Kalmar stad af vissa delar af den för högre allmänna läroverket därstädes använda fastighet m. m.; och

3:o) angående anvisande af ytterligare medel till norrländska nyodlingsfonden.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet

dels Kungl. Maj:ts under sammanträdet aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående uppförande af en svensk kyrka med samlingslokal och pastorsbostad i Paris m. m.; och

2:o) angående beloppet af arfvode i visst fall åt vikarie för lektor vid högre lärarinneseminariet i Stockholm;

dels ock Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga skrifvelse till Riksdagen angående fråga om anslag för provisorisk utvidgning af tekniska högskolan.

Anmäldes och bordlades:

konstitutionsutskottets memorial, nr 12, angående fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll;

statsutskottets utlåtanden:

nr 44, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående användande af behållning å extra ordinarie anslaget till fortsättande af arbetena å rikets kustfästningar m. m.;

nr 45, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af särskildt rekryteringsbidrag för fyllande af 1911 års stater;

nr 46, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående användande af öfverskott i den s. k. Djurgårdskassan till byggnads- och reparationsarbeten vid Ulriksdals slott; samt

nr 47, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af en byggnad, innehållande lokaler för krigshögskolan med flera institutioner och myndigheter;

bevillningsutskottets betänkande nr 18, i anledning af *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vissa bestämmelser rörande gränstrafiken mellan Syerige och Norge, *dels ock* en i ämnet väckt motion;

lagutskottets utlåtanden:

nr 38, i anledning af vissa motioner om ändringar i gällande förordning angående försäljning af vin och öl den 9 juni 1905; samt

nr 39, i anledning af väckt motion angående viss ändring i förordningen angående försäljning af vin och öl den 9 juni 1905;

jordbruksutskottets memorial:

nr 72, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut angående

väckt motion om bildande af en nyodlingslånefond för kronotorpare i Västerbottens och Norrbottens län; samt

nr 73, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut angående väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående en betryggande arrende- och besittningsrätt till småbruk å kronans jordbruksdomäner m. m.; äfvensom

Första kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 13, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t rörande upphäfvande af föreskriften om lärjungarnas vid de allmänna läroverken obligatoriska kyrkobesök; och

nr 14, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förläggande af ett fyrskepp vid Ölands södra udde.

Justerades sex protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kammaren åtskildes kl. 2 e. m.

In fidem

A. v. *Krusenstjerna.*

Fredagen den 29 april.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.

Herr statsrådet *Nylander* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nädiga propositioner till Riksdagen:

1:o) med förslag till grunder för förvaltningen af vissa kronan tillhöriga vattenfall; och

2:o) angående bidrag af statsmedel till åstadkommande af en järnväg från Trollhättan till Nossebro.

Justerades protokollet för den 22 i denna månad.

Anmälades och bordlades jordbruksutskottets memorial och utlåtanden:

nr 74, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ny aflöningsstat för statens landtbruksingenjörer, extra landtbruksingenjörer och landtbruksstipendiater;

nr 75, i anledning af väckt motion om ävägabringande af lag-
ändring i syfte att bereda större trygghet för en bättre vård af och
hushållning med enskildes skogar;

nr 76, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl.
Maj:t angående åläggande för ägare till skogar af större omfattning
att å dem införa uthålligt skogsbruk;

nr 77, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till
förordning angående skogsvårdsafgifter samt en i ämnet väckt mo-
tion; och

nr 78, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl.
Maj:t angående revision af lagen om rätt till fiske.

Vid föredragning af ett från Andra kammaren ankommet proto-
kollsutdrag, nr 364, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver
dess tillfälliga utskotts utlåtande nr 39 med anledning af förslag
om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vissa ändringar i uppställ-
ningen af statsbanornas utgifter och inkomster m. m., beslöt Första
kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott nr 1.

Vid föredragning af ett från Andra kammaren ankommet proto-
kollsutdrag, nr 362, med delgifning af nämnda kammares beslut
öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande, nr 37, angående herr
Starbäcks motion, nr 191, om skrivelse till Kungl. Maj:t rörande
kyrkornas upplåtande för folkbildningsarbetet, beslöt Första kamma-
ren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott nr 2.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran föl-
jande nästlidne dag bordlagda ärenden, nämligen konstitutionsut-
skottets memorial nr 12, statsutskottets utlåtanden nr 44—47, bevill-
ningsutskottets betänkande nr 18 äfvensom lagutskottets utlåtanden nr
38 och 39.

Föredrogos och lades till handlingarna jordbruksutskottets under
gårdagen bordlagda memorial:

nr 72, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut angående
väckt motion om bildande af en nyodlingslånefond för kronotor-
pare i Västerbottens och Norrbottens län; samt

nr 73, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut angående
väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående en betryggande
arrende- och besittningsrätt till småbruk å kronans jordbruksdomä-
ner m. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran Första kammarens tillfälliga utskotts sistlidne dag bordlagda utlåtanden nr 13 och 14.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet aflämnade nådiga proposition till Riksdagen med förslag till grunder för förvaltningen af vissa kronan tillhöriga vattenfall.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga proposition till Riksdagen, angående bidrag af statsmedel till åstadkommande af en järnväg från Trollhättan till Nossebro.

Justerades fem protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att jordbruksutskottets utlåtanden nr 74—78 skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 3,48 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Lördagen den 30 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Lindström* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen

1:o) angående anvisande af medel till sjukkasseväsandets befrämjande;

2:o) angående anordnandet af en tillsynsmyndighet öfver sjukkasseväsandet i riket och anvisande af medel till bestridande af kostnaderna för densamma;

3:o) angående anslag till beredande af ökade ersättningar för bestridande af sekreterar- och kamrerargörömlen vid nationalmuseum; samt

4:o) angående statsbidrag till pensionering af den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter.

Därefter yttrade herr statsrådet *Lindström*: Jag ber vidare att få lämna det meddelande, att i gårdagens konselj jämväl beslutits aflåtande af nådig proposition till Riksdagen angående sjukkasselag. Denna proposition har ej blifvit färdig att öfverlämnas till Riksdagen i dag, men den kommer att aflämnas vid nästa bordläggningsplenium.

Justerades protokollet för den 23 i denna månad.

Anmäldes och bordlades:

statsutskottets utlåtande nr 52, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde hufvudtiteln gjorda framställningar angående anslagen dels till krigshögskolor och dels till ålders-tillägg; äfvensom

Första kammarens tillfälliga utskotts utlåtande, nr 15, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående bildandet af en lånefond, afsedd att för mindre bemedlade personer bereda tillfälle att inom städernas områden förvärfva bostäder.

Upplästes och godkändes jordbruksutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 76, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af den till Hanekinds häradsbor anslagna kronolägenheten Måshult nr 1 i Skeda socken;

nr 77, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af ett till förra mönsterskrifvarbostället Jädra nr 3 och 4 i Uppsala län hörande område;

nr 78, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra kvartermästarbostället Öster Ullälva nr 3 Norrgården i Östergötlands län;

nr 79, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra löjtnantsbostället Klef nr 1 i Göteborgs och Bohus län;

nr 80, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af områden från förra kompanichefsbostället Virke nr 1, 4, 8 och 10 i Malmöhus län;

nr 81, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra trumpetarbostället Ljuna nr 1 Stora Mellangården i Östergötlands län;

nr 82, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af områden från förra trumpetarboställena Rällinge nr 1 och 2 jämte Rällinge nr 3, en utjord, i Södermanlands län;

nr 83, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af två till förra länsmansbostället Bossgård nr 3 i Östergötlands län hörande lägenheter;

nr 84, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa områden från kungsgården Räfsnäs nr 1 i Södermanlands län;

nr 85, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Mjölby kommun af ett till förra sergeantsbostället Hulje nr 5 Södergården i Östergötlands län hörande område;

nr 86, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en tomt hörande till ett invid Jörns järnvägsstation beläget område af kronoparken Västra Jörnsmarken i Västerbottens län;

nr 87, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till Sophiahemmet af visst område å kungl. Djurgården;

nr 88, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåtelse till Norrtälje stad af viss kyrkoherden i Norrtälje församlings pastorat på lön anslagen jord;

nr 89, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af mark från komministerbostället Tumba nr 2 i Botkyrka socken; samt

nr 90, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåtelse till Piteå stad af viss kyrkoherden i Piteå stadsförsamlings pastorat på lön anslagen jord.

Herr talmannen tillkännagaf, att enligt öfverenskommelse mellan talmännen omröstningar jämlikt § 65 riksdagsordningen komme att anställas vid kamrarnas sammanträden nästa onsdag öfver de för sådana omröstningar föreslagna voteringspropositioner, som då vore af båda kamrarna godkända.

Vid föredragning af jordbruksutskottets nästlidne dag bordlagda memorial nr 74, i anledning af kamrarnas skilljaktiga beslut i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ny aflöningsstat för statens landtbruksingenjörer, extra landtbruksingenjörer och landtbruksstipendiater, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringsproposition.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran jordbruksutskottets under gårdagen bordlagda utlåtanden nr 75—78.

Föredrogs och lades till handlingarna konstitutionsutskottets den 27 och 29 innevarande april bordlagda memorial nr 12, angående fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.

Vid ånyo skedd föredragning af statsutskottets den 27 och 29 i denna månad bordlagda utlåtanden:

nr 44, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående användande af behållning å extra ordinarie anslaget till fortsättande af arbetena å rikets kustfästningar m. m.,

nr 45, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af särskildt rekryteringsbidrag för fyllande af 1911 års stater,

nr 46, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående användande af öfverskott i den s. k. Djurgårdskassan till byggnads- och reparationsarbeten vid Ulriksdals slott, samt

nr 47, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af en byggnad, innehållande lokaler för krigshögskolan med flera institutioner och myndigheter,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 27 och 29 innevarande månad bordlagda betänkande nr 18, i anledning af *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vissa bestämmelser rörande gränstrafiken mellan Sverige och Norge, *dels* och en i ämnet väckt motion, biföll kammaren hvad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 27 och 29 i denna månad bordlagda utlåtande nr 38, i anledning af vissa motioner om ändringar i gällande förordning angående försäljning af vin och öl den 9 juni 1905, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om viss in-
skränkning
i rätten att
utskänka öl.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 27 och 29 innevarande april bordlagda utlåtande nr 39, i anledning af väckt motion angående viss ändring i förordningen angående försäljning af vin och öl den 9 juni 1905.

Uti en inom Andra kammaren afgifven och till lagutskottet hänvisad motion, nr 83, hade herr *L. J. Carlsson* i Malmberget med instämmande af herrar *C. E. Svensson*, *E. A. Leksell*, *Sven Linders*, *Janne Tynell*, *J. E. Cervin*, *Oskar Berg*, *Robert Johansson*, *Alfred Stårner*, *Gustaf Strömberg*, *A. Thylander*, *J. Lindgren*, *Linus Lundström*, *F. O. Mörtzell* och *Johan Olofsson* hemställt,

att Riksdagen för sin del ville besluta, att § 6 mom. 3 i kungl. förordningen angående försäljning af vin och öl den 9 juni 1905 skulle ur förordningen utgå.

Åsyttade lagrum lydde sålunda: »Mottager någon i sitt hem emot betalning gäster till bespisning vid slutet bord, må han, därest aftal om bespisning träffats för en tid af minst en vecka, utan särskildt tillstånd till gästerna vid deras måltider utskänka öl.»

Utskottet hade i förevarande utlåtande på åberopade skäl hemställt, att Riksdagen, med anledning af förevarande motion, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, i hvad mån ändring borde ske i § 3 mom. i förordningen angående försäljning af vin och öl den 9 juni 1905 samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill en dylik utredning kunde förledda.

Reservation bade afgifvits af herrar *Trygger*, *Gustaf Andersson*, *Håkanson* och *Stendahl*, utan att desse likväl framlagt sin mening.

Herr Håkanson, Ernst: Herr talman! Mina herrar! Såsom af betänkandet framgår, framställdes redan vid detta stadgandes införande i förordningen åtskilliga betänkligheter däremot. Trots detta antogs emellertid stadgandet. Nu säga motionärerna, att missbruk däraf förekommit i hög grad, och föreslå därför, att detsamma måtte utgå ur förordningen. Motionärerna hafva emellertid icke ens upp gifvit, att något åtal för förbrytelse mot detta stadgande eller något åtal, som skulle kunna hänföras under detta stadgande, förekommit. I den domsaga, där jag är domare, har under de fyra år förordningen varit gällande ej förekommit något åtal, som kunnat anses beröra det ifrågavarande lagrummet. Motionärerna säga, att det är så särskildt svårt att förebriaga bevisning i fråga om öfverträdelse däraf. Jag kan icke förstå, att det är värre att förebriaga bevisning angående öfverträdelse af detta lagrum än angående hvilken olaga utskänkning som helst. Enligt ett stadgande i brännvinsförsäljnings-

förordningen, som är tillämpligt jämväl i fråga om öltskänkning, är ingen hindrad att vittna, därför att han inköpt eller förtärt spirituosa eller maltdrycker vid det tillfälle, som åtalet afser. Vid sådant förhållande torde det ej vara så svårt att åstadkomma bevisning.

Om viss inskränkning i rätten att utskänka öl.
(Forts.)

Nu har utskottet visserligen icke biträdt motionärernas yrkande, som gick ut på, att Riksdagen utan vidare, på deras blotta uppgift, skulle taga bort detta lagrum, utan utskottet har hemställt, att Riksdagen med anledning af motionen skulle i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, i hvad mån ändring af lagrummet borde ske, och framlägga det ändringsförslag, hvartill utredningen kunde föranleda. Ja, det är ju ej något vidare vådligt företag, som utskottet inbjuder Riksdagen att inlåta sig på, och man kan ju egentligen ej hafva något mot en sådan utredning. Men vi reservanter hafva ansett, att, innan man hos Kungl. Maj:t påkallar sådan utredning, man bör dels hafva konstaterat, att missbruk förekommit i någon vidare utsträckning, dels kunna påvisa, att dessa missbruk ej kunna förekommas genom åtal enligt förordningen. Därför hafva vi ej kunnat vara med om att nu aflåta en skrifvelse. Vi hafva ansett, att frågan är både så outredd och så obetydlig, att vi ej vilja besvara Kungl. Maj:t med en skrifvelse, hvilken autagligen skulle föranleda remisser till alla Konungens befallningshafvande för utredning, huruvida missbruk förekommit.

Det är på dessa grunder jag tillåter mig yrka afslag å utskottets betänkande.

Herr Bergendahl: Vi kunna väl vara ense därom, att den fråga, som här underställts Riksdagens pröfning, icke är någon nykterhetsfråga i egentlig mening utan endast en ordningsfråga. Motionärerna vända sig mot det stadgande uti ifrågavarande förordning, som medgifver rätt att vid s. k. slutet bord servera där mottagna gäster öl utan tillstånd och utan ens någon anmälningsskyldighet. Det kan ifrågasättas, huruvida ett sådant stadgande är i fiskaliskt afseende tillfredsställande. Det tillkom med 1905 års förordning. Den förutvarande lagstiftningen hade skiljt mellan utskänkning af maltdrycker utan inskränkning å ena sidan och utskänkning vid måltider åt spisande gäster å andra sidan. Denna skillnad upphäfde 1905 års förordning och måste därför sätta något annat i stället. Sålunda tillkom stadgandet om rätt att servera maltdrycker vid slutet bord.

Det uttalades, när denna fråga var före år 1905, stora betänkligheter mot ett sådant stadgande. De farhågor, som då framställdes hafva kanske icke besannats i den utsträckning, som man då trodde, men det är väl alldeles obestridligt, att missbruk hafva skett. Det har visserligen icke i motionen påvisats några särskilda rättsfall till ådagaläggande af detta, men motionärerna synas hafva utgått från att det vore en känd sak, att öfverträdelser i uppgifna afseende ägt rum och därför underlåtit att anföra särskilda fall af åtal. Från mitt erfarenhetsområde känner jag åtminstone ett fall, där missbruk skett på ett sätt, som medförde stor olägenhet för arbetet i en fabrik. Men man kan icke, såsom motionärerna ifrågasatt, helt och hållet borttaga stadgandet, då nu gällande författning icke gör den åtskillnad

*Om viss in-
skränkning
i rätten att
utskänka öl.*
(Forts.)

mellan olika slag af utskänkning, som den förutvarande gjorde. Där-
emot torde man kunna ifrågasätta, huruvida det icke i fiskaliskt af-
seende skulle vara ändamålsenligt, att personer, som vilja begagna
sig af rättigheten att servera gäster öl vid slutet bord, också skulle
hafva skyldighet att göra en anmälan därom, liksom en hvar, som
vill utskänka alkoholfria drycker, har sådan skyldighet, och vidare att
myndigheten, hos hvilken anmälan sker, skulle hafva rätt att, därest
missbruk äger rum, oloflig utskänkning främjas eller eljest oordning
föranledes af utskänkningen vid slutet bord, meddela förbud för en
sådan rättighets vidare utöfvande. Utskottet har icke ifrågasatt annat
än att Kungl. Maj:t måtte taga under öfvervägande, huruvida icke
något i den vägen borde stadgas, icke för att lägga hämmande band
på den fullt legitima rörelsen, men för att få ordning och reda, där
missbruk kan ifrågakomma.

Nu sade den föregående ärade talaren, att frågan är jämförelse-
vis obetydlig — det håller jag med honom om — och att det kanske
därför icke vore anledning att skriva till Kungl. Maj:t i detta afse-
ende. Men då nu kammaren har begärt en utredning rörande alko-
holfrågan i hela dess vidd, torde det icke vara ur vägen, att äfven
denna lilla ordningsfråga kommer att observeras och underkastas det
öfvervägande, hvartill omständigheterna kunna föranleda.

På dessa grunder tror jag det skulle vara förståndigt att aflåta
den skrifvelse, som utskottet har ifrågasatt, och jag ber därför, herr
talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr tal-
mannen i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, pro-
positioner, först på bifall till utskottets i nu föredragna utlåtande
gjorda hemställan samt vidare därpå, att kammaren skulle afslå så-
väl hvad utskottet hemställt som den i ämnet väckta motionen; och
förklarade talmannen sig anse den senare propositionen vara med
öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och
anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som afslår såväl hvad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande
nr 39 som den i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna
hafva utfallit sålunda:

Ja—73;

Nej—31.

Om viss in-
skränkning
i rätten att
utskänka öl.
(Forts.)

Herr statsrådet *Petersson* aflämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående anslag till bestridande af kostnaderna för arbetsdomstolen under år 1911.

Föredrogs ånyo Första kammarens tillfälliga utskotts den 27 och 29 i denna månad bordlagda utlåtande nr 13, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t rörande upphälvande af föreskriften om lärjungarnas vid de allmänna läroverken obligatoriska kyrkobesök.

Angående
upphälvande
af före-
skriften om
lärjungarnas
vid de all-
männa läro-
verken obli-
gatoriska
kyrkobesök.

I anslutning till hvad herr *Starbäck* i en inom Andra kammaren väckt motion, nr 192, i ämnet föreslagit, hade nämnda kammares tillfälliga utskott, till hvilket ifrågavarande motion varit hänvisad, i afgifvet utlåtande hemställt, att Andra kammaren för sin del behagade besluta, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i läroverksstadgan, att lärjungarnas obligatoriska kyrkobesök afskaffades.

Denna hemställan hade af Andra kammaren bifallits, hvarefter beslutet härom delgifvits Första kammaren, som hänvisat ärendet till behandling af sitt andra tillfälliga utskott; och hade detta utskott i föreliggande utlåtande på åberopade grunder hemställt, att Första kammaren endast så till vida ville biträda Andra kammarens beslut i ärendet, att Första kammaren beslutade, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i läroverksstadgan, att lärjungarnas obligatoriska bevistande af de vanliga högmässogudstjänsterna måtte upphöra och att dessa, i den mån så kunde finnas lämpligt, blefve ersatta af särskilda skolgudstjänster.

Herr vice talmannen: Innan jag inlåter mig på den föreliggande frågan, ber jag att få begagna tillfället att skärpa herrarnas uppmärksamhet på en sak af mycket allvarlig art.

Vid denna riksdag hafva väckts ett flertal motioner berörande religiösa och kyrkliga frågor, sinsemellan visserligen rätt olikartade, men dock med hvarandra besläktade så till vida, att de allesman äro rent negativa, alla gå ut på ett afskaffande, ett nedrivande, ett borttagande utan att sätta något positivt i stället. En motion yrkar, att man skall främtaga det svenska folket värnet om hvad som är urkunden, källan och normen för dess kristna tro och sed. Ett annat förslag afser att främtaga den svenska kyrkan dess särskilda representation; ett tredje förslag afser att afklippa sambandet mellan kyrka och skola; ett annat förslag att främtaga de svenska församlingarna

Angående
upphäfvande
af fore-
skriften om
lärlingarnas
vid de all-
männa läro-
verken obli-
gatoriska
kyrkobesök.
(Forts.)

dispositionsrätten öfver sina kyrkor och öppna dem för *varia variorum*. Åter ett annat förslag afser att göra de för religiöst bruk afsedda begrafningsplatser till rum för allehanda demonstrationer af mycket betänklig art. Flera skulle kunna nämnas men jag vill stanna här.

En och annan af dessa motioner kan ju sägas vara af mindre betydighet, och dess väckande röjer möjligen hos motionärerna blott en naiv lust att uppträda såsom reformatorer, men *alla* ha de den betydelse, att de förråda en tendens, och det är häruppå jag vill fästa herrarnas uppmärksamhet.

Det är en högst allvarlig sak, att ett stort politiskt parti är afgjordt kristendomsfientligt och såsom sådant drifver en energisk verksamhet. Det är också så, att det finnes ett ganska stort parti, hvilket måste sägas vara kyrkofientligt. Somliga som tillhöra det partiet äro nog kristendomsfientliga, men icke alla, men *alla* enas de uti att vara fientligt sinnade mot den svenska kyrkans organisation, och man kan säga om dem, att de arbeta på olika vägar för att upplösa sambandet mellan svenska staten och svenska kyrkan.

Nu vill jag icke skärskåda denna sak från den allvarligaste sidan, från hvilken den annars kan och bör ses, här är ej platsen därför, men jag vill för ett ögonblick betrakta den ur politisk synpunkt.

Svenska staten och svenska kyrkan hafva så långt man går tillbaka i vårt folks historia haft ett så intimt samband med hvarandra, att det faktiskt icke är möjligt att uppdraga skiljogränser dem emellan. Vår svenska historia vittnar om att sina skönaste och mäktigaste bedrifter har vårt folk utfört, när sambandet mellan staten och kyrkan varit som innerligast, och däröfver kan ingen undra som vet, att de religiösa och sedliga motiven äro de kraftigaste. En följd af detta månghundraåriga samlif är, att, om man skulle på allvar försöka att upplösa sambandet mellan stat och kyrka i Sverige, man skulle slita sönder vårt folk, sönderslita något af det som allra djupast sammanhåller och ingriper i folkets lif. Statskyrkans former hafva sina brister, och man kan diskutera om huruvida icke andra former skulle kunna vara värdefullare, men obestriddt är, att åtminstone för det närvarande ingen form för religiös eller kyrklig organisation kan utöfva ett mera omfattande inflytande på svenska folkets lif än vår gamla svenska kyrka. Därför skulle också upplösandet af sambandet och samverkan mellan stat och kyrka leda till att vårt svenska folk helt visst så småningom skulle upphöra att kunna räknas till kristna folk. I stället skulle uppstå kretsar, större eller mindre, af kristligt intresserade människor; det skulle blifva en hop konventikelförsamlingar, men med den svenska folkkyrkan vore det slut.

Jag hoppas att herrarna ursäktat mig, att jag velat fästa uppmärksamheten på dessa ting, som ligga mig så obeskrifligt varmt på hjärtat och som jag anser att herrarna böra uppmärksamma — jag hoppas att herrarna ursäktat detta — fastän det ju kan sägas icke direkte ha att göra med den nu föreliggande frågan.

Nu skall jag gå öfver till denna, till den motion, i afseende å hvilken man nu skall fatta beslut.

Jag vill då att börja med säga, att denna motion synes mig

ganska onödig. Man åberopar i utskottsbetänkandet från Andra kammaren — och det är aftryckt här i Första kammarens utlåtande — något som Första kammaren beslöt år 1904, men man hade bort klarare framhålla, att saken nu ej är densamma som år 1904, då genom 1905 års skollag den ifrågavarande paragrafen fått en helt annan lydelse än förut. Jag skall läsa upp denna paragraf som återfinnes på sid. 3 i betänkandet och lyder så: »Sön- och helgdagar böra lärjungarna, så ofta och i den ordning eforus på rektors förslag bestämmer, bevista högmässogudstjänsten eller särskildt anordnad skolgudstjänst; dock äge rektor att i särskilda fall för lärjunge medgifva annan ordning för gudstjänstbesök eller därifrån meddela befrielse.»

*Angående
upphäfvande
af föreskriften om
lärjungarnas
vid de allmänna läro-
verken obli-
gatoriska
kyrkobesök.
(Forts.)*

Det är sålunda i en mycket oegentlig mening man kan tala om något tvång. Det är på rektors förslag som eforus kan bestämma alltefter olika förhållanden, och denna frihet att ordna efter olika förhållanden är ej blott en paragraf i lagen, utan det är något som ock tillämpas i verkligheten.

I utskottets betänkande omtalas, att i Stockholms läroverk råder större frihet än annorstädes, och jag tillägger, att lika befrielse också meddelats inom andra läroverk. Det är ingen eforus, som i sitt stift har så många läroverk som jag, och jag kan nämna, att i detta hänseende ordnats mycket olika på det ena och andra stället allt efter som rektor har pröfvat vara för den platsen det lämpligaste. Jag har icke i något enda fall gått ifrån eller förändrat rektors förslag.

Hvilka motiv anför motionären, jag höll på att säga, mot det tvång som icke finnes? Då jag skall besvara den frågan, ville jag blott i förbigående nämna detta: hvarför skola allmänna läroverkens ungdom och dess lärare tvingas att gå i kyrkan, då icke andra läroverks ungdom eller dess lärare tvingas att gå dit? Jag har aldrig kunnat anse gudstjänstbesöken såsom en förlust för våra allmänna läroverk utan önskar, att någonting liknande finnes anordnad äfven för andra läroverks ungdom. Jag tycker, att lärare icke bort offentligen tala om, att de anse såsom ett beklagansvärdt tvång att kanske en gång hvarannan månad följa sina lärjungar i en högmässogudstjänst.

Två andra skäl hafva här anförts. Det ena är hvad man kallar tvång. Hvad är det för tvång? Jag antager, att man icke här menar ett religiöst tvång, utan det är väl något annat man äsyftar. En hel del, kanske ganska många skolynglingar vilja hellre göra något annat på söndagen än gå i kyrkan. På de timmar, gudstjänsten varar, vilja de hellre leka, läsa roliga böcker eller gå på skridskobanan m. m. Således, när man talar här om religiöst tvång, så är detta att använda ett ord, som suggererar en ganska oriktig uppfattning. Men, så säger man: ungdomen bör icke tvingas på detta sätt att delta i gudstjänsten. Och man åberopar därvid en allmän sats, att all religiositet och all religionsöfning bör vara fri. Detta vill jag icke bestrida. Men här finnes också något annat, som ingen heller kan bestrida, och det är, att till allt godt i det mänskliga lifvet behöfva människorna uppfostras. Hos människan finnes tendens till både det bättre och det sämre, och uppfostran är till för att under-

Angående upphäfvande af föreskriften om lärjungarnas vid de allmänna läroverken obliigatoriska kyrkobesök. (Forts.)

trycka det sämre och locka fram det bättre. Det finnes också något som heter: uppfostran till religiositet. Den begynner, när mor lär sitt lilla barn att läsa sin första bön. Detta är det första steget till uppfostran till religiositet, och den slutar aldrig för den verkligt religiösa människan, om också uppfostran allt mer och mer blir en själf-
uppfostran. Men en ständigt fortgående uppfostran är behöflig, och i hvarje uppfostran ingår alltid ett moment af tvång, äfven vid själf-
uppfostran. Det är ett stycke tvång detta att tvinga min lättja och min likgiltighet att lämna rum för hvad som är af verkligt värde. Detta gäller naturligtvis framför allt om ungdomen, den behöfver uppfostras, äfven till religiositet.

Den här debatterade frågan synes mig vara blott ett moment i en allmänare fråga, ett moment i frågan om vår ungdoms uppfostran i allmänhet. Samma tendens, som förmärkes i motionen, gör sig gällande i vida kretsar. Åtminstone mångenstädes synes man hafva uppställt den grundsatsen, att ungdomen icke bör tvingas till någonting utan skall få göra hvad den själf har lust till. Följderna däraf se vi uti de tidt och ofta återkommande klagomålen öfver att hos ungdomen röjes så mycket ringaktning af all auktoritet och så stor brist på pietet samt en mycket stor taktlöshet, för att icke säga tuktlöshet.

Blott en konsekvens af ett bifall till motionen vill jag fästa uppmärksamheten på. Allt flera och flera bli de stackars barn i vårt land, hvilka hafva kristendomsfientliga föräldrar. Kan det vara riktigt af ett kristet folk att bereda väg för, att en hel skara barn kanske aldrig få vara med om en gudstjänst?

Det enda skälet — och det är det andra, som anförts för motionen — är att gudstjänsterna skulle vara för långa, och att för de unga särskildt predikningarna skulle vara för långa. Jag vill icke bestrida, att uti detta argument ligger en sauningshalt, ehuru icke på långt när så mycket som man velat framhålla. Men jag erkänner, att det ligger något i detta, och därför anser jag, att det kan vara befogadt att något åtgöres i denna sak. Därför vill jag för min del icke alldeles motsätta mig hvarje åtgärd.

Läser jag igenom hemställan i Första kammarens utskotts betänkande, så synes mig, att utskottet hade lika väl kunnat komma till en annan formulering af sin kläm. Ty hufvudpunkten i utskottets motivering är, att det skulle vara synnerligen önskvärdt, att i stället särskilda gudstjänster för skolungdom mer än hittills anordnas. Det är hufvudsaken i motiveringen, och utskottet har ej velat gå in på frågan om tvånget. Då synes mig, som om utskottet hade kunnat och bort utan att bryta mot sin tankegång formulera klämman på annat sätt, och det, herr talman, skall jag be att få göra.

Jag slutar nämligen med att yrka, att Första kammaren så till vida måtte biträda Andra kammarens beslut i ärendet, att kammaren beslutar att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta vidtaga erforderliga åtgärder för att åt allmänna läroverkens lärjungar måtte beredas tillfälle att i vidsträcktare mån än hittills deltaga i särskildt för gossar och ungdom anord-

nade gudstjänster i stället för i församlingens allmänna högmässogudstjänst.

Grefve Wachtmeister, Henning: För min del kan jag ej förstå utskottets yttrande, att i Andra kammarens beslut i denna fråga skulle ligga ett uttalande om, att de dagliga morgongudstjänsterna i skolan icke längre borde vara obligatoriska. Men jag har ej alls något emot, att Första kammarens utskott uttalar som sin mening, att det är dess och, såsom jag förmodar, äfven kammarens tanke att frågan ej får gälla morgongudstjänsterna i skolan.

Jag kan icke förstå, att utskottet ställer sig tvekan, huruvida de gudstjänster, som skulle ersätta de obligatoriska kyrkobesöken, borde bli frivilliga eller ej. Om dessa obligatoriska gudstjänstbesök afskaffas — något som vore en välbehöflig åtgärd — skulle de väl icke ersättas af något annat obligatoriskt, utan i stället borde väl skolgudstjänster anordnas, såsom utskottet förordat och i många år varit fallet i Stockholm. Dessa skolgudstjänster äro alltid mycket besökta af skolungdomen, oaktadt de äro frivilliga. I landsortsstäderna förekommer däremot obligatorisk kyrkogång fortfarande, enligt hvad jag hört uppgifvas, i alltför vidsträckt grad, och det är icke vidare tilltalande att höra skolgossarna klaga öfver, huru de kommanderas till kyrkan, samt huru de snart få afsmak för kyrkobesök genom dessa obligatoriska gudstjänster, som äro afsedda att verka i motsatt riktning. Särskildt från en stad, som ligger i den föregående ärade talarens stift, har jag hört sådana klagomål. Jag betvivlar ej, att biskopen i detta stift icke ändrat någon bestämmelse, som rektor föreslagit, men förmodligen har i denna stad rektor icke ansett sig böra göra någon modifikation, eftersom dessa obligatoriska gudstjänster för skolungdom förekomma där alldeles för ofta.

Högmässogudstjänsterna äro i och för sig ofta långa, det har den föregående ärade talaren erkänt, men dessutom skola ynglingarna komma i god tid och sitta och vänta samt, när gudstjänsten är slut, dröja kvar, tills den öfriga församlingen gått. Om nu andra gudstjänster anordnas i stället för dessa obligatoriska, skulle intet annat än godt vara att säga, men skulle äfven dessa anordnas så, att skolungdomen blefve tvungen att besöka dem, blefve det icke bättre än förut. Och om dessa gudstjänster anordnades i skolan, skulle skolungdomen blifva tvungen att gå i skolan äfven om söndagarna. Nu för tiden behöfves mer än förr söndagen till hvila för skolungdomen, och hvad beträffar uppfostran till religiositet sker denna bättre, om skolungdomen genom föräldrars och lärarens inflytande frivilligt besöka gudstjänsterna än om de göra det till följd af tvång.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag, men med den ändring i motiveringen, att stycket, som börjar med orden »Huruvida sådana» och slutar med orden »närmare utredning», utbyttes mot detta: »Huru sådana skolgudstjänster skola anordnas, synes dock böra blifva föremål för närmare utredning.»

Grefve Spens: Då jag inom utskottet varit referent i detta ärende, skall jag försöka att bemöta de anmärkningar, som gjorts

Angående upphäfvande af föreskriften om lärjungarnas vid de allmänna läroverken obliigatoriska kyrkbesök. mot utskottets betänkande. Till en början ber jag dock att få förklara, att utskottet ej haft någon den minsta afsikt att visa sig kristendomsfiendtligt. Detta framgår ock däraf, att utskottet på sidan 6 i sitt betänkande, såsom herr vice talmannen äfven nämnt, framhåller, att det vore synnerligen önskvärdt, att i stället för högmässogudstjänster särskilda skolgudstjänster mera än hitills skett anordnades, hvilka vore bättre ägnade att tillgodose skolungdomens religiösa behof. Utskottet har icke heller velat blott nedrifva, såsom Andra kammaren gjort genom sitt beslut i ärendet, utan utskottet har äfven velat sätta något positivt i stället och därför föreslagit, att särskilda skolgudstjänster måtte inrättas.

Herr vice talmannen förklarade, att den föreliggande motionen vore helt och hållet onödig, och anförde till stöd härför, att enligt nu gällande bestämmelser eforus äger på rektors förslag bestämma, huru ofta och i hvilken ordning lärjungarna böra bevista högmässogudstjänsten eller särskildt anordnad skolgudstjänst samt att rektor äger att i särskilda fall för lärjunge medgifva annan ordning för gudstjänstbesök eller därifrån meddela befrielse. Detta är visserligen förhållandet, men faktum är dock, att på många håll i landet och, efter hvad för utskottet uppgifvits, på de flesta håll skyldigheten för lärjungarna att bevista högmässogudstjänst fortfarande existerar, äfven om någon gång i terminen särskild skolgudstjänst anordnas, hvilken lärjungarna i så fall äro skyldiga att bevista.

Utskottet har emellertid icke velat säga, att icke den ungdomliga frihetskänslan här såsom i andra fall kan tåla vid någon begränsning, och utskottet har därför icke velat uttala någon önskan om, att de af utskottet föreslagna särskilda skolgudstjänsterna skulle vara frivilliga. Utskottet har äfven inskränkt sitt förslag till att afse de *vanliga* högmässogudstjänsterna. Därmed har utskottet velat undan- taga gudstjänster vid särskildt högtidliga tillfällen, såsom minnes- fester, äfven om de äro förenade med högmässa.

Mot det af herr vice talmannen framställda yrkandet kan sägas, såvidt jag fattade det rätt, att hans förslag icke behöfver innebära mera, än att Första kammaren skulle uttala sig för, att lärjungarna vid de allmänna läroverken alltid skulle under åtminstone *en enda* söndag af läsåret vara fria från skyldigheten att bevista högmässogudstjänsten. Nu äger nämligen eforus rätt att bestämma, att lärjungarne *hvarje* söndag skola öfvervara högmässogudstjänsten.

På grund af hvad jag nu anført ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Säve: Jag instämmer med de båda tillfälliga utskotten däri, att åtskilligt kan anmärkas mot det sätt, hvarpå man ordnat lärjungarnas vid de allmänna läroverken gudstjänster. Jag har under min långa lärarverksamhet nog kommit att inse, att det talet är berättigadt, att högmässogudstjänsterna i våra kyrkor icke alltid kunna vara afpassade efter ungdomens behof. Visst är, att de äro för långa, i följd hvaraf de blifvit för våra skolunglingar trötta och ingifvit många af dem ett slags känsla af tråkighet, som sitter mycket länge kvar, ja långt efter sedan de lämnat skolbänken. Men äfven om jag

erkänner detta, vill jag dock icke gifva min röst åt en reform, som tar bort allt obligatoriskt vid skolungdomens kyrkobesök.

Motionären framhåller visserligen i sin motivering — den är egentligen icke hans utan lånad från ett anförande vid ett lärarmöte i Falun förlidet år — med skärpa, att intet obehörigt ingrepp får göras i lärjungarnas religiösa frihet. När jag läste dessa ord, tyckte jag mig däri se samma uppfattning som socialisterna hafva, hvilka häfda, att religionen är en blott privatsak. Men man glömmar, att flertalet af skolungdomen utgöres af barn eller gossar som icke äro konfirmerade. Hos dem vill man förutsätta samma mognad i omdömet, samma utveckling af sjäslifvet och samma själfbestämningsförmåga som hos äldre personer! Om dessa skolynglingar lockas af utsikten att kunna efter eget skön använda söndagen på sätt de behaga, till lekar, utflykter, skridskoöfningar eller sådant, kan man vara förvissad om, att de flesta af dem falla för den frestelsen, och att de sålunda helt enkelt undvika att besöka de allmänna gudstjänsterna, ja, kanske äfven de gudstjänster, som särskildt anordnas för deras räkning, men som göras frivilliga. Kan man anse en sådan anordning vara lycklig för skolungdomens uppfostran till verkligt sedliga karaktärer?

Men, säger man, ungdomens kyrkobesök bör vara uteslutande dess egen, familjens, målsmannens angelägenhet. Däröfver bör bestämmas endast i hemmen. Att en offentlig myndighet gör intrång på detta intima område af privatlifvit måste betraktas såsom en brutalitet. Ja, »brutalitet», så står det i herr Starbäcks motion. Men de flesta af lärjungarna, åtminstone i de större städerna, hafva icke sina föräldrahem i läroverksstaden, de komma från andra håll, isynnerhet från landsbygden. Huru skall man ställa med dem? Föräldrar, som äro bosatta i läroverksstaden, kunna öfvervaka sina gossars kyrkogång, men detta är icke förhållandet med de många föräldrar, som icke äro bosatta där. Nåväl, säger man, då har man ju målsmännen. Men de som enligt läroverksstadgan i första rummet skola vara dessa ungdomens målsmän, det är rektorer och läroverkslärare, ty de äro ju satta i frånvarande föräldrars ställe. Men fastslår man nu, att gudstjänsterna måste vara frivilliga, huru går det då med målsmanskapet i fråga om dessa? Rektorer och lärare skulle då icke kunna såsom föräldrarna anbefalla ynglingarna att besöka gudstjänsten icke ens vid sådana tillfällen, då den kan anses vara särskildt lämpad för dem. Vi veta ju, att Konungen utfärdar föreskrift med eklestiastikministerus kontrasignation, att allt Sveriges folk, gamla och unga, på bot- och böndagar skola besöka Herrens hus. Men lärarna skulle icke, om det blir som motionären önskar, kunna anbefalla lärjungarna att hörsamma Konungens bud att besöka Herrens tempel! Kan något sådant vara lämpligt? Jag tror det icke.

Men, som jag nyss sagt, jag anser visst icke, att den nuvarande ordningen är fullt tillfredsställande. Herr vice talmannen har omnämnt, huru det är ordnad i Stockholm och i Lunds stift. Men äfven på andra ställen har den obligatoriska kyrkogången blifvit väsentligen begränsad. Vid det läroverk, jag tillhört, är det sedan många år tillbaka så anordnad, att för den högsta klassen är kyrko-

Angående upphäfvande af föreskriften om lärjungarnas i de allmänna läroverken obligatoriska kyrkobesök.

(Forts.)

Angående
upphäfvande
af före-
skriften om
lärjungarnas
vid de all-
männa läro-
verken obli-
gatoriska
kyrkobesök.
(Forts.)

gången frivillig men för de andra obligatorisk hvarannan söndag. Men åtskilliga söndagar under läsåret anordnas i stället för dessa obligatoriska kyrkobesök gudstjänster på läroverkets stora samlings-sal, hvilka omfattas med mycket intresse icke blott af lärjungarna utan äfven af föräldrar och målsmän. Man skulle kunna utsträcka detta. Vi kunna lämna ungdomen större frihet med afseende å guds-tjänstbesök utan att taga bort den obligatoriska karaktären, som efter min öfvertygelse ändock till en viss grad måste fasthållas.

Jag skulle gärna velat ansluta mig till det uttalande, som Första kammarens tillfälliga utskott år 1904 gjorde med afseende på denna fråga, ett uttalande som upptogs af herr von Schéele vid motionens behandling i Andra kammaren såsom eget yrkande, men då detta yrkande, som finnes återgifvet i förevarande utskottsbetänkande, af-slogs af Andra kammaren, tjänar det till intet att här upprepa det. Jag måste därför inskränka mig till att förorda bifall till herr vice talmannens yrkande.

Herr Biörklund, Henning: Den omständigheten, att vid denna riksdag mer än vid andra riksdagar förekomma eller förekommit motioner, som från religiös synpunkt äro mindre tilltalande, bör icke få inverka på denna frågas bedömande. Men jag kan icke annor-ledes förstå herr vice talmannen, då han i början af sitt anförande framhöll dessa motioner, än att han gjorde det för att de skulle verka som en afskräckande bakgrund för nu förevarande motion, hvilken i och för sig förefaller åtminstone mig mycket oskadlig.

Ser man efter, huru bestämmelserna äro, huru de varit och huru de tillämpats i verkligheten, så finner man till en början, att folk-skolebarnen och de enskilda läroverkens lärjungar aldrig varit underkastade något tvång att bevista högmässa eller annan offentlig guds-tjänst. Kan denna tvångsbestämmelse, hvarom nu är fråga, verk-ligen hafva så stor betydelse, då den gällt endast den jämförelsevis lilla skara lärjungar, som besöka de allmänna läroverken? Säkerligen icke! Innan nu gällande bestämmelse tillkom, voro lärjungarna skyldiga att bevista högmässogudstjänsten hvarje söndag. Men huru tillämpades denna bestämmelse i verkligheten? Jag har åtskilliga år varit lärjunge vid ett läroverk i Stockholm under den gamla bestäm-melsens tid, men aldrig fingo lärjungarna i det läroverket tillsägelse om, att bestämmelsen om obligatorisk kyrkogång skulle tillämpas. Jag tar för gifvet, att det förfors likadant i andra skolor, åtminstone hörde man icke heller därifrån talas om obligatoriska kyrkobesök. Den nya bestämmelsen, som herr vice talmannen läste upp, är visser-ligen förmildrad, men tillämpningen är enligt min tanke densamma som förut. Det vill säga, den tillämpas icke heller. Det som till-kommit i den nya bestämmelsen är de mer eller mindre frivilliga skolgudstjänsterna. När förhållandena äro sådana, att hvarken den gamla eller den nya bestämmelsen i stort sedt tillämpas, tycker jag, att, då frågan nu på grund af motion kommit på tal, det kan vara skäl att se till, att man får någon annan bestämmelse, som har ut-sikt att verkligen blifva tillämpad.

Nu sade herr vice talmannen, att här icke är något tvång. Men

det är just det, som man vill ha klart. Och är det icke något tvång, så bör det väl icke heller vara farligt att säga ifrån, att det är frivilligt. Den omständigheten, att, om det nu finnes tvång, man tager bort detta, kan väl för öfrigt, icke leda till det, som herr vice talmannen nämnde, att en yngling aldrig finge vara med om en högmässogudstjänst. Det är ju icke meningen att förbjuda ungdomen att gå i kyrkan, utan endast att göra kyrkogången frivillig. Det bestrides icke från något håll, att högmässogudstjänsterna icke äro lämpliga för ungdomen, att de äro för långa och icke lämpade efter ungdomens upplättningsförmåga. Men om så är förhållandet, hvarför icke då rent ut säga, att det må bli slut med det obligatoriska? Hvarför icke göra som utskottet, hvilket hemställt, att Kungl. Maj:st skall göra sådan ändring i läroverksstadgan, att lärjungarnas obligatoriska beivrande af de vanliga högmässogudstjänsterna måtte upphöra? Jag tycker det förslaget borde kunna anses mycket tillfredsställande.

Det kan ifrågasättas, hvarför man icke tagit steget fullt ut, liksom man gjort i Andra kammaren, och också i fråga om skolgudstjänsterna uttalat, att äfven dessa böra vara frivilliga. Det skulle jag för min del icke haft något emot. Jag skulle gärna varit med om Andra kammarens beslut. Jag tror icke på nyttan af tvång i detta fall. Men utskottets öfriga ledamöter tyckte, att man borde gå en medelväg. Det framställdes den åsikten, att om det skulle anordnas särskilda skolgudstjänster, det icke vore sagdt, att man alltid kunde anordna dem i de offentliga kyrkorna, utan att det i vissa fall och på vissa ställen kunde bli nödvändigt att anordna skolgudstjänsterna i skolsalarna, och att om det då icke finnes något tvång att bevista dem, man kunde befara, att lärjungarna icke skulle gå dit, hvarigenom predikanten på skolsalen, där allmänheten icke heller komme tillstädes, kunde bli satt i den situationen, att han icke finge någon åhörare alls, under det att, om gudstjänsterna höllos i kyrkorna, allmänheten åtminstone, enligt hvad erfarenheten visat, komme att infinna sig ganska talrikt. Denna omständighet — och möjligen äfven andra synpunkter, som vi icke gingo djupare in på — ansågs tala för, att det kanske i vissa fall borde finnas obligatorisk skyldighet att bevista skolgudstjänsterna, på grund hvaraf vi hemställde, att den frågan skulle bli föremål för vidare utredning.

Såvidt jag riktigt uppfattade herr vice talmannens yrkande, så bestod differensen emellan detta och utskottets hemställan däri, att i det förra icke förekom ett rent uttalande, att lärjungarnas obligatoriska beivrande af de vanliga högmässogudstjänsterna måtte upphöra. Men ett sådant uttalande anser jag för min del så viktigt, att jag icke kan vara med om att instämma i herr vice talmannens yrkande. Och jag tycker, att Första kammarens tillfälliga utskott verkligen har sökt att finna en sådan medelväg mellan de nuvarande bestämmelserna och Andra kammarens beslut, att man väl skulle kunna instämma i, att det icke ligger något farligt i utskottets nu förevärande hemställan. Och skulle herr vice talmannens yrkande också vara något mera konserverande af det gällande, finnes dock enligt

Angående upphäfvande af föreskriften om lärjungarnas vid de allmänna läroverken obligatoriska kyrkobesök.
(Forts.)

Angående
upphäfvande
af före-
skriften om
lärjungarnas
vid de all-
männa läro-
verken obli-
gatoriska
kyrkobesök.

(Forts.)

min tanke icke någon anledning antaga, att resultatet i verkligheten skulle bli olika, vare sig man fattar det ena beslutet eller det andra. Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Herr von Baumgarten: Jag är i hufvudsak af samma åsikt som den förste ärade talaren. Jag hade dock helst sett, att icke något skrifvelseförslag alls kommit till stånd i denna fråga. Ty jag anser, att Riksdagen skriiver alltför ofta. Och jag befarar, att när regeringens förslag en gång kommer till Riksdagen, många skola känna sig vemodiga och tveksamma om, huru de skola fatta sitt beslut, emedan förslaget innehåller något annat än hvad de tänkt sig.

Här har talats om obligatorisk kyrkogång. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på föreskrifven i paragraf 24 af 1905 års läroverksstadga, där det säges: »Sön- och helgdagar böra lärjungarna, så ofta och i den ordning eforus på rektorns förslag bestämmer, bevista högmässogudstjänsten eller särskildt anordnad skolgudstjänst». Och det är ganska vanligt i landet, att det är särskild skolgudstjänst för skolungdom. Så är t. ex. förhållandet i Växjö. Där har eforus på rektors förslag anordnat särskilda skolgudstjänster hvar fjortonde dag. Hvarannan söndag infinna sig vid dessa skolgudstjänster i kyrkan icke blott lärjungar vid allmänna läroverket, utan äfven lärjungar vid flickskolan, seminariet och folkskolan, och för dessa håller församlingen präst en kortare betraktelse, man har kortare ritual, ett par psalmer sjungas, och hela gudstjänsten tager knappt en timmes tid. Det anser jag vara ett fullt tillfredsställande och godt förslag. Föräldrar och målsmän böra äfven i det fallet få yttra sig om sina barns kyrkogång, och om de vilja, att de skola uppfostras i den kristna läran. Men icke må herrarna tänka sig, att om lärjungarna finge fritt välja, det blefve många af dem, som ginge i kyrkan, då det finnes så mycket annat att välja på.

Då nu herr vice talmannen framkommit med ett förslag, som jag kan vara med om, ber jag att få yrka bifall till detta förslag. Jag kan dock icke neka till, att under utskottets förslag ligger ett visst moment, som icke är tilltalande. Eforus skulle nämligen däri- genom beröfvas rättigheten att deltaga i bestämmandet af skolguds- tjänsterna, och förslaget ansluter sig sålunda till det sätt, hvarpå Andra kammaren söker beröfva eforus inspektionsrätten öfver de allmänna läroverken, hvilken rätt bör ytterligare kringgärdas.

Jag ber för min del att få yrka bifall till herr vice talmannens förslag.

Herr Hernlund: Jag vill börja med att för min del inlägga en bestämd gensaga mot det uttalandet af herr ordföranden i tillfälliga utskottet, att det slut, till hvilket utskottet kommit, skulle vara synnerligen tillfredsställande. Jag anser detta slut i stället vara synnerligen otillfredsställande. Däremot ansluter jag mig med hela min själ till det uttalande, som herr vice talmannen haft, och i hvilket jag nästan ord för ord kan instämma. Jag grundar detta mitt uttalande så i ena som i andra fallet på en ganska lång erfarenhet om, huru på detta område lämpligen bör förfaras.

Tänker jag nu först på hvad ordföranden i tillfälliga utskottet,

har förklarar vara så synnerligen välbetänkt, heter det i utlåtandet, att Riksdagen skulle »hos Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i läroverksstadgan, att lärjungarnas obligatoriska beivrande af de vanliga högmässogudstjänsterna måtte upphöra, och att dessa» — nu kommer man till det betänkliga — »i den mån så kan finnas lämpligt, blefve ersatta af särskilda skolgudstjänster». Det betänkliga ligger i det, att man anhåller, att det obligatoriska skall försvinna, och att man säger, att om det befinnes lämpligt, skall det bli något annat. Däri ligger, såvidt jag kan se och bedöma saken, ungefär detsamma som i Andra kammarens beslut, och i detta vill jag icke instämma. Jag är emellertid långt ifrån någon vän af obligatoriska skolgudstjänster såsom sådana, men jag anser, att den bestämmelse, som finnes i vår nuvarande läroverksstadga, är så ofarlig i afseende på tvånget och kan tillämpas på det sätt, som sker t. ex. här i Stockholm, så att det icke alls blir något tvång, icke något annat tvång än det, som från skolans sida lämpligen bör utövas, och som jag, hvarje gång en skolgudstjänst annonseras, utöfar. Jag meddelar på lördagen: »i morgon hålles skolgudstjänst», och uttalar, att jag hoppas, att lärjungarna skola talrikt komma tillstädes. Jag har förut en och annan gång framhållit, att det är min innerliga öfvertygelse, att dessa ungdomsgudstjänster lämna lärjungarne en behållning, som de icke få vid något annat tillfälle. Jag har funnit under ett ständigt beivrande af dessa skolgudstjänster under åtskilliga år, att de predikanter, som vi vidtalat för dessa skolgudstjänsters hållande — jag har särskildt att göra med detta såsom ordförande i den kommitté, som kungl. direktionen för Stockholms stads undervisningsverk har tillsatt för att få dessa skolgudstjänster anordnade — fullgjort sitt åtagande åtminstone i de allra flesta fall på ett sätt, som varit i hög grad ägnadt att tilltala ungdomens religiösa känsla och lämnat en mycket god behållning. Jag har hört många lärjungar förklara, att de varit glada öfver att ha varit med om dessa gudstjänster, och öfver att jag uppmanat dem att besöka desamma, därför att de funnit, att rektors ord om dessa gudstjänsters betydelse för de ungas religiösa lif verkligen innebära en sanning.

Emellertid — jag upprepar det ännu en gång — jag är icke någon vän af tvång i annan mening, än att det bör utövas en viss inverkan, att det bör utövas en viss påtryckning, i den mån man anser det vara nyttigt för ungdomen, att den begagnar sig af dessa gudstjänster. Den bestämmelse, som nu finnes kvar, är i hög grad rudimentär i förhållande till alla de bestämmelser, som funnits allt från reformationens genomförande ända till våra dagar. En talare i Andra kammaren, professor Edén, sade, att det icke har skett någon ändring i detta tvång under tidernas lopp. Men det förvånar mig, att en historiarumprofessor kunnat göra ett sådant uttalande. Ty för hvart århundrade har det skett ett successivt aflastande — ja, jag kallar det ett aflastande — af det tvång, som förut fanns på detta område. På 1600-talet fanns det t. ex. tvång för de äldre lärjungarna, att hvarje dag kl. 10 vara i kyrkan för att deltaga i den bön, som där hölls, för att icke tala om veckopredikningarna och samtliga gudstjänsterna på söndagarna, så ock predikoförhör ofvanpå allt detta. Det mesta af det nu nämnda

Angående
upphäfvande
af föreskriften om
lärjungarnas
vid de allmänna läroverken obli-
gatoriska
kyrkobesök
(Forts.)

Angående försvann under 1700-talet. Andra inskränkningar skedde under 1800-talet. Och nu stå vi till sist vid något verkligen så beskedligt, att Första kammaren tvifvelsutän har många andra, mera berättigade anledningar att skrifva till Kungl. Maj:t om ändringar af läroverksstadgan än beträffande den förevarande paragrafen.

I sammanhang med detta, då jag talar om tillfälliga utskottets yttrande i denna fråga, kan jag icke annat än förvåna mig öfver den passus i utskottets motivering, där utskottet talar om, att det kunde hända, att man genom att ansluta sig till Andra kammarens mening kunde få äfven andra andaktsstunder, t. ex. morgonbönerna, indragna, eller åtminstone att något dylikt kunde ifrågasättas. Det är, herr Börklund, emellertid icke fråga om att ändra paragraf 23 i läroverksstadgan. Den talar om dessa morgonandaktsstunder. Det är nu blott fråga om de i § 24 af samma stadga omtalade högmässogudstjänster på söndagarna och andra helgdagar. Det nyss berörda bekymret behöfver således hvarken tillfälliga utskottet eller Första kammaren hafva.

Som sagdt, i Stockholm har stadgandet tillämpats så, att direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk utsett vissa kommitterade, som tagit hand om saken och satt sig i förbindelse med intresserade prästmän. Det har i allmänhet anordnats ungefär 12 gudstjänster under läsåret, och dessa ha varit talrikt besökta, icke blott därför att den manliga ungdomen kommit dit från vissa läroverk, där det utöfvas ett visst inflytande på ungdomen i detta hänseende, utan dessa gudstjänster anordnas lika mycket för den kvinnliga ungdomen i flickskolorna och samskolorna, och det utsändes för hvarje sådan gudstjänst, som nu är i fråga, meddelande till alla läroverk, manliga, kvinnliga och samskolor, som ha ungdom af den ålder, att ungdomen lämpligen bör kallas till skolgudstjänst. Är det nu så, att predikanten — man meddelar, att det är den och den predikanten — är särskildt populär för flickskolornas föreståndarinnor och elever, så blir det en ytterst stor anslutning, ja, så stor, att den manliga ungdomen knappast får plats i kyrkan.

Nu säger man ock: »om det är så, att man icke vill ha något tvång i detta hänseende, hvarför kan man icke säga det rent ut?» Jo, det är ganska betänkligt, isynnerhet som det finnes vissa paragrafer i läroverksstadgan, som ha en sådan affattning, att, om man tager bort bestämmelsen om kyrkobesök, gör man ett ganska betänkligt intrång på andra ställen. Det förekommer t. ex. i paragraf 51 ett moment af följande lydelse: »lärjunge vinnlägga sig om gudsfruktan, flit och goda seder» etc. Han skall således bland annat vinnlägga sig om gudsfruktan. Hvad är det? Jo, han läser i katekesen eller de andra böcker, som träd i dess ställe, om att han skall helga hvilodagen. Om det nu är så, att han får veta detta och vidare får veta, att till helgandet af hvilodagen hör bland annat att höra Guds ord under densamma, samt sedermera ock får höra, att Riksdagen skrivit till Kungl. Maj:t och begärt, att den här föreskriften icke vidare skall förekomma, åtminstone icke i den form den nu har, då fruktar jag för, att man med eller mot sin vilja medverkar till resultat, som den förste ärade talaren framhöll såsom en fara bakom åt-

Upphäfande af föreskriften om lärjungarnas vid de allmänna läroverken obliigatoriska kyrkobesök.
(Forts.)

skilliga af de motioner, som vid denna riksdag framkommit. Det finnes nog ock andra paragrafer, som skulle lida af ett borttagande af den här föreskriften. Och är det nu så, att den är skäligen oskadlig i den form, den nu förekommer, och är det ock så, att den kan tillämpas på det sätt, som det sker här i Stockholm, och som nog också godkännes af Kungl. Maj:t — detta kan man vara viss om, då Kungl. Maj:t redan år 1902, således innan denna paragraf tillkom, såsom det i tillfälliga utskottets betänkande omnämnes, gaf sitt bifall till en framställning af Luleå läroverkskollegium i denna riktning. — Så synes det mig, som om man skulle kunna med fullkomligt lugn låta den nuvarande paragrafen vara kvar, tills det blir en ny revision af läroverksstadgan, och under tiden främja det syfte, som alla äro ense om, nämligen att särskilda skolgudstjänster böra i rikare män än hittills komma till stånd genom att ansluta sig till herr vice talmannens förslag, till hvilket jag yrkar bifall.

*Angående
upphäfvande
af föreskriften om
lärjungarnas
vid de allmänna läro-
verken obli-
gatoriska
kyrkobesök.*
(Forts.)

Herr Clason: Jag är väsentligen förekommen af den sista ärade talaren. Det förefaller mig som om man ganska mycket öfverdrifver, då man talar om, att allt obligatoriskt för skolungdomen skulle vara något så förfärligt. Jag tror visst, att man naturligtvis kan få uttalanden af ungdomen, som gå i den riktningen, men frågade man dem, om det öfverhufvud taget är ett besvärligt tvång att gå i skolan, och om de icke hellre ville ha ledigt alla sex dagarna i veckan, så kanske de också hellre ville det senare.

Om man ser på paragraf 24 i läroverksstadgan, så medger den läroverksstyrelserna en mycket stor frihet att ordna lärjungarnas gudstjänstbesök så, som det på grund af lokala förhållanden befinnes lämpligt, och så att i särskilda fall lärjunge till och med får alldeles befrias från denna obligatoriska kyrkogång. Att detta i verkligheten kan gå för sig, därom har jag själf personlig erfarenhet. Om föräldrarna vända sig till läroverkets rektor och be att själft få svara för barnen i detta afseende, så nekar nog rektor icke sitt medgifvande, om föräldrarna öfverhufvud hafva intresse för saken. Det är åtminstone min erfarenhet.

Den enda ändring i den nu rådande friheten, som utskottets skrifvelseförslag går ut på, skulle, så vidt jag förstår, under sådana förhållanden vara, att vid de anordningar, som rektor och eforus i detta hänseende göra, det skulle vara dem förbjudet att anordna saken så, att skolungdomens kyrkogång ställdes i samband med den vanliga högmässogudstjänsten, äfven om förhållandena vore sådana, att det t. ex. vore ganska lämpligt att säga till ungdomen: »i morgon bör ni gå i den vanliga gudstjänsten». Det kan ju inträffa, att den är synnerligen lämplig för ändamålet, det kan t. ex. vara särskildt högtidliga former — sådant är ibland förhållandet — men då skulle det vara förbjudet för rektor och eforus att anbefalla ungdomen att besöka en sådan särskildt uppfordrande gudstjänst.

Jag vågar ock i strid emot utskottets uttalande säga, att jag icke tror, att det är riktigt att påstå, att det alltid är olämpligt för ungdomen att besöka den vanliga högmässogudstjänsten. Det beror nog ganska mycket både på ungdomen och på prästen och icke minst på den

Angående
upphäfvande
af föreskriften om
lärjungarnas
vid de allmänna läro-
verken obli-
gatoriska
kyrkobesök
(Forts.)

siste. Och för att taga ett exempel på en för skolungdom *obligatorisk* kyrkogång, som utan tvifvel varit till nytta, ber jag att från min egen skoltid få erinra om de skolgudstjänster, som anordnades vid högre allmänna läroverket i Uppsala, och som i mycket stor utsträckning höllos af *Pontus Vikner*. Och jag vågar försäkra, att många finga vid dessa gudstjänster intryck, som för dem varit välsignelsebringande i hela deras lif, ehuru dessa skolgudstjänster voro obligatoriska.

Vidare ber jag att få understryka hvad herr Säve påpekade, nämligen att det här är fråga icke blott om ungdom, som har sina föräldrar i staden, utan att en mycket stor procent af de högre allmänna läroverkens ungdom är från landsbygden och inackorderad i staden. Jag tror, att mot dem har skolan en särskild förpliktelse, och att det icke är olämpligt, om denna förpliktelse tager sig det uttrycket, att skolan söker sörja för, att dess ynglingar åtminstone i någon mån få den känslan, att söndagen icke är en dag som vanliga dagar, och att den icke endast är en dag, då man leker och slår dank, utan en dag, då de religiösa och etiska frågorna om människosjälens värd och fostran, hafva sin särskilda, helgade plats. Jag tror, som sagdt, att det icke alls ligger någon skada däri. Och jag ber att i sammanhang härmed få erinra om det allmänt bekanta faktum, att ett folk, som i många hänseenden står bland de främsta, nämligen det engelska folket, visat sig ha en mycket stark känsla af betydelsen af den sak, på hvilken jag nyss pekat.

Jag ber på grund häraf få ansluta mig till herr vice talmannens yrkande.

Grefve von Rosen, Gustaf: Jag har begärt ordet hufvudsaken för att få tillfälle att i likhet med min ärade kollega och vän på stockholmsbänken göra en gensaga mot ett yttrande af det tillfälliga utskottets ordförande. Han sade, att han nog förstod vice talmannens tankegång, när denne gjorde en jämförelse öfver de motioner, som vid denna riksdag blifvit väckta i religiösa frågor. Han ville därmed tydligen betona deras intima sammanhang med den nu föreliggande motionen, men herr Biörklund bestred att så var förhållandet. Den nu föreliggande frågan vore särdeles obetydlig. Det är häremot, som jag velat i min mån inlägga en gensaga.

Det heter så ofta: denna fråga är så liten, denna fråga är så obetydlig, att det icke är värdt att spilla många ord på densamma, men sedda tillsammans bli dock dessa små frågor gemensamt något stort, och jag tror, att vice talmannen hade fullt skäl till och fullkomligt rätt i att se denna fråga i belysning af hvad som eljest förekommit vid denna riksdag beträffande det religiösa området. Dessa frågor äro allesammans — somliga af dem må vara större och andra mindre — ett led i vår politiska utveckling. Jag kan icke, då jag talar om detta, låta bli att tänka på utvecklingen i ett af våra större kulturländer, nämligen Frankrike, där under många år pågått ett arbete för skiljande af staten från kyrkan, hvilket ju äfven har lyckats. Och verkan af hvad som där skett har blifvit den, att där råder ett mycket starkt tvång i många afseenden, fastän olikartadt mot det

tvång, hvarom vi nu tala. Jag hade i somras, då jag var i Frankrike, tillfälle att resonera med en lektor vid ett af de större lycéerna i Paris, Lycée Carnot. Han sade, att sedan denna radikala riktning gjort sitt intåg, utöfvade de maktägande ett sådant tvång mot de religiöst sinnade, att han, som var en troende katolik, icke vågade bevista en mässa, och motivet därtill var, att han i sådant fall riskerade att icke blifva befordrad. Där har det egentliga tvånget blifvit satt i system af den religionsfientliga politiken.

Jag är icke någon vän af tvång i religiösa ting, och jag tror i likhet med hvad åtskilliga talare förnt anført, att bevistandet af en högmässogudstjänst för barn och ungdom blifver något tryckande. Men i likhet med åtskilliga talare anser jag, att de, som äro att anse såsom målsmän i dessa frågor, böra i viss mån utöfva inverkan på ungdomen, detta särskildt ur den synpunkt, som herr vice talmannen framhöll, nämligen att här tviifvelsutän växer upp en ungdom, som aldrig får tillfälle att bevista en gudstjänst. Antalet af s. k. »übermensehen» i vårt land tillväxer dag för dag. Här ingås ju numera giftermål utan att kontrahenterna anse sig böra nedkalla Guds välsignelse öfver deras förening. De barn, som födas till världen, anse de icke behöfva döpas. Dessa människor tycka nog, att de äro mycket duktiga och modiga, om en hop enfaldigt folk applåderar dem och följderna blir, att dessa barn af rena kristendomsfiender icke få undervisning i religion. Ur dessa synpunkter, som vice talmannen framlagt bättre, än jag kunnat göra, anser jag det vara af vikt, att man icke släpper tyglarna alldeles lösa i det afscende, som motionären önskat, och jag ber att få instämma med herr vice talmannen i hans yrkande.

Herr Wieselgren: Här har talats mycket om tvång och frihet i förevarande afseende. Jag ber att få lägga fram en liten bithörande illustration. Jag öfvervar nämligen en gång en ranssakning med en ung man af god familj, bördig fran England. Han var anklagad för flera förfalskningsbrott och skulle således till protokollet förhöras rörande sina lefnadsomständigheter. Ordföranden tillfrågade honom på vanligt vis, när han var född, hvilket antecknades, och om han var konfirmerad. Nej, det var han icke. Ordföranden i rätten tyckte det var egendomligt och frågade honom, hvarför han icke blifvit det. Nej, svarade han, det var därför, att han icke vore döpt, och då kunde han ju icke blifva konfirmerad. Detta föranledde en ny fråga af ordföranden, hvarför han icke vore döpt; vore icke hans föräldrar kristna? Jo, sade han, det voro de, men de hade den uppfattningen, att det var otillbörligt af dem att påverka hans religiösa öfvertygelse, utan lämnade de honom därför utan någon religion, till dess han var gammal nog för att själf bestämma sig för hvilken han ville sluta sig till. Detta gjorde, att han kom i åtnjutande i högsta möjliga grad af den frihet, om hvilken här så många ord har talats. Han behöfde aldrig under hela sin uppväxttid och som skolpojke besvära sig med att blifva ledd i kyrkan eller kommenderas till att deltaga i någon gudstjänst. Troligen tyckte han på den tiden, att han var i en mycket lycklig ställning, och jag är öfvertygad om att alla hans

*Angående
upphäfvande
af fore-
skriften om
lärjungarnas
vid de all-
männa läro-
verken obli-
gatoriska
kyrkobesök.*
(Forts.)

Angående upphäfvan-
de af före-
skriften om
lärjungarnas
vid de all-
männa läro-
verken obli-
gatoriska
kyrkoöbesök.
(Forts.)

kamrater sågo honom an med största afund. När de af sina för-
äldrar eller efter sina skolregler tvungos att använda söndagsför-
middagen till att gå i någon gudstjänst, var han däremot fullkom-
ligt oförhindrad att använda dessa timmar till lek och nöje, eller
hvad han ville, och det var ju en synnerligen afundsvärd belägen-
het. Men när han nu stod inför rätten anklagad för dessa svåra
brott emot lagen, tror jag icke, att han hade precis samma uppfattning
af den där frihetens lycka. Jag vet, att så icke var fallet. Jag
vet, att han tvärtom bedömde den på ett fullständigt annat sätt,
än hvad han känt under sin pojktid. Han hade säkerligen nu med
största glädje föredragit det tvång, under hvilket hans kamrater
levvat och lämnat den frihet, han haft.

Man talar så ofta om, och det är ju en gammal känd fras, att
man vädjar ifrån den ofullkomligt underrättade påfven till den
bättre underrättade. Och jag tror för min del, att man kan hafva
fullt goda skäl till samma vädjan här: från den mindre till den
mera utvecklade skolungdomen; ty om också en stor del af den ung-
domen till en tid klagar öfver tvånget att underkasta sig att be-
vista församlings- eller skolgudstjänster, så kommer nog den dag,
när denna klagan tystnat. Den kommer säkrare i den mån de unge
lära känna sig själva, lära känna människonaturen; ty då förstå
de, att människonaturen behöfver frihetsbegärets begränsning, be-
höfver för sin lyckliga utveckling icke blott frihet, utan äfven
ganska mycket tvång. Det är så, som den föregående talaren an-
märkte, att i all uppfostran ingår tvång och den uppfostran, i
hvilken tvång icke ingår, är en dålig uppfostran.

Jag tror för resten ock, att, om man skulle åstadkomma en
massomröstning ibland våra unga män, när de väl hunnit så pass
långt in i lifvet, att de lärt känna det och se det, både i dess ljus
och i dess skugga, så skulle äfven sådana, som med förbittring och
förtrytelse bojt sig under det tvång, hvilket vi här afhandla, säker-
ligen finna, att detta tvång varit för dem till ganska mycket gagn
och att de visserligen icke skulle ha velat vara utan det.

Det är ock en sak jag vill fästa kammarens uppmärksamhet
på. Dessa skolelever tillhöra väl alla, eller åtminstone de allra
flesta bland dem, vår svenska kyrka; det förefaller mig underligt,
om man skulle så uppfatta deras förhållande till denna kyrka, att
de skulle enbart se det ifrån tvångets, det personliga obehagets
synpunkt, om de någon gång fördes in i det tempel, där denna
svenska kyrka firar sabbatsdagen. Jag kan från min egen erfaren-
het och från många af mina kamraters säga, att det visst icke all-
tid var med sådan olust, vi vandrade dit under våra skolår. Det
berodde mycket på, hvilken präst, som predikade. Jag erkänner
gärna, att mången tråkade ut oss; men däremot var det andra, som
grepo oss och hänförde oss, och dem gingo vi gärna och hörde på.
Dessutom vill jag påpeka, att gudstjänsten består icke blott af pre-
dikan. Där finnas inslag i vår gudstjänst, som säkerligen kunna
tilltala hvem som helst, psalmsången, altartjänsten, bönerna — allt
detta kan ock hafva sitt inflytande på de ungas sinnen. Jag tror
för min del, att man icke gör klokt i att för mycket fästa sig vid

den obetänksamma delens af skolungdomen mening, som klagar öfver ett sådant tvång som detta. Det ställer sig i praktiken icke alls farligt. Och jag ber att få erinra om, att all frihet visserligen icke är nyttig. I mycket behöfves en dressyr, som kan vara litet obehaglig under den tid den anbringas, men som kan bära synnerligen goda frukter.

Jag ber att få instämma i det yrkande vice talmannen gjort.

Herr Juhlin: Jag skall icke länge uppehålla kammaren. Jag ber endast att få instämma i vice talmannens yrkande. Man har enligt min åsikt allt för mycket negligerat tvångets betydelse vid ungdomens uppfostran. Det har en mycket större betydelse, än någon kan tro. Här vore ju mycket att säga om den saken. Jag skulle kunna draga fram mångfaldiga exempel från min egen erfarenhet, där lärjungar, som varit uppfostrade i mer eller mindre fritt tillstånd, men sedermera blifvit underkastade tvång, därigenom kunna sägas hafva blifvit räddade och förvandlade till goda medborgare i samhället. Jag skulle kunna framdraga exempel på sådana elever, som, när jag träffat dem ute i lifvet, varit mig djupt tacksamma, därför att jag på dem tillämpat tvång.

Men det är en annan sak, som utskottet här alldeles förbisett. Man har sett denna fråga mera från stockholmssynpunkt, men förhållandena äro så helt olika i landsorten, särskildt i de mindre städerna. Man har glömt att utdraga de följder, som skulle uppstå, om kammaren här antog utskottets förslag. Om de obligatoriska skolgudstjänsterna öfverallt i våra läroverk toges bort och i stället inrättades frivilliga skolgudstjänster, skulle det lätt kunna inträffa, att dessa blefve besökta af ett ringa fåtal lärjungar, eller kanske af inga alls. Hvad skulle följderna då blifva? Jo, antingen att rektor skulle nödgas utöfva ett olagligt tryck på ungdomen och tvinga dem indirekt att bevista dessa skolgudstjänster. Det vill jag icke vara med om. Eller ock skulle det kunna inträffa, att dessa frivilliga skolgudstjänster helt och hållet måste inställas, just på grund af, att de icke besöktes af några lärjungar, och det antar jag, att ingen af kammarens ledamöter heller vill vara med om.

Jag ber att få yrka bifall till vice talmannens förslag.

Grefve Wachtmeister, Henning: Jag har begärt ordet ånyo med anledning däraf, att en föregående ärad talare påpekat, att det finns tillfälle för ett läroverkskollegium att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om dispens från tillämpandet af § 21 i skolstadgan, liksom Luleå läroverkskollegium gjort, ty med anledning af denna skrifvelse fick läroverket sådan dispens. Man skulle däraf kunna draga den slutsatsen, att det vore tillfälle för hvilket läroverk som helst att med redan nu gällande bestämmelser få anordna särskilda skolgudstjänster, afsedda för frivilligt deltagande från lärjungarnas sida, i stället för det obligatoriska bevistandet af den vanliga högmässan. Men strax efter det att exemplet från Luleå anförts, omnämnes i Andra kammarens tillfälliga utskotts utlåtande, att Umeå, Härnösands och Malmö läroverkskollegier aflätit liknande skrivel-

*Angående
uppläfvande
af fore-
skriften om
lärjungarnas
vid de all-
männa läro-
verken obli-
gatoriska
kyrkobesök.
(Forts.)*

Angående
upphäfvande
af fore-
skriften om
lärjungarnas
vid de all-
männa läro-
verken obli-
gatoriska
kyrkobesök.
(Forts.)

ser och att dessa blifvit af Kungl. Maj:t afslagna. Det är ej heller sagdt, att sådana skrivelser skulle hädanefter blifva af Kungl. Maj:t bifallna, i synnerhet då de, såsom i allmänhet hittills varit fallet, blifva af vederbörande domkapitel afstyrkta.

Man får icke jämföra förhållandena i Stockholm med förhållandena i landsorten, ty i dessa afseenden äro förhållandena i Stockholm enligt min uppfattning synnerligen väl ordnade, i synnerhet i de skolor, där vederbörande rektor på lämpligt sätt uppmanar lärjungarna att begagna sig af skolgudstjänsterna och besöka dessa. I landsorten däremot äro på flera håll ändringar synnerligen önskvärda, och det är af den anledningen jag yrkat bifall till utskottets kläm. Jag har gjort detta icke ur religionsfientlig, utan tvärtom ur religionsvänlig synpunkt. Jag är öfvertygad, att ett dylikt beslut skulle för skolungdomen blifva bäst. Beträffande klämman yrkar jag således, herr talman, fortfarande bifall till utskottets förslag, men afstår från mitt yrkande om ändring i motiveringen.

Herr Hernlund: Med anledning af den siste talarens anförande ber jag att få fästa uppmärksamheten därpå, att, när han erinrade om Kungl. Maj:ts afslag på framställningarna från Umeå, Härnösands och Malmö läroverkskollegier, han äfven bort meddela motiveringen, nämligen att den af Kungl. Maj:t då tillsatta läroverkskommittén i sitt afgifna betänkande, öfver hvilket infodratts utlåtande af vederbörande myndigheter, föreslagit ändring af berörda, dåvarande § 21 i läroverksstadgan och att frågan härom vore på Kungl. Maj:ts pröfning beroende. Det var af denna anledning framställningen afslogs, men den blef icke afslagen i och för sig.

Med anledning af det yttrande, som förekommer i Andra kammarens tillfälliga utskotts utlåtande om saken, att läroverksungdomens besökande af gudstjänsterna i kyrkan bör vara en hemmens sak, ber jag för öfrigt att få säga, att talrika målsmän för mig uttalat sin synnerliga tacksamhet öfver att det har blifvit sådana ungdomsgudstjänster ävagaragta, som praktiseras här i Stockholm, och att de blott beklaga, att sådana icke oftare förekomma. Således är det så långt ifrån, att hemmen se i dessa gudstjänster någon inskränkning i sin befogenhet, att de tvärtom anse dem såsom något synnerligen lyckligt.

Herr Sjöholm: Jag ber att få påpeka en synpunkt, som, såvidt jag kunnat finna, icke under den här förda diskussionen blifvit framhållen, nämligen betydelsen af allmänna gudstjänsten, af att ungdomen där får deltaga i församlingens gudstjänst och icke endast komma i skolhuset till en där anordnad gudstjänst. Detta antyddes visserligen af herr Wieselgren, ehuru han icke närmare utförde det, då han påpekade, att det är åtskilligt i gudstjänsterna i kyrkan, som icke förekommer i gudstjänsterna å läroverket. Detta är mycket riktigt. Men man bör särskildt betona det fostrande däri, i synnerhet om föräldrarna taga barnen med sig i kyrkan för att där fira gudstjänsten. Lärjungarna äro naturligtvis föremål för religiös fostran genom morgonbönerna, genom bibelförklaringarna, som

då hållas, så de äro icke alldeles främmande för detta, äfven om ingen gudstjänst anordnades.

Jag har velat påpeka detta, då jag föreställer mig, att om en skrivelse aflåtes till Kungl. Maj:t, Kungl. Maj:t vid behandlingen af denna fråga äfven tager hänsyn till att den enskilda gudstjänsten aldrig kan ersätta den offentliga, hvadan föreskriften om obligatoriska kyrkobesök icke bör blifva helt och hållet borttagen.

Då man här velat göra gällande, att det skulle förefinnas ett sådant tvång, att läroverksungdomen blefve tvingad att ofta gå i kyrkan, vill jag nämna, att åtminstone vid det läroverk, där jag är inspektor, det icke har förekommit, att lärjungarna behöft deltaga i den offentliga gudstjänsten mer än en à två gånger i terminen, och de hafva där i regeln hvar tredje söndag lof från all gudstjänst. Hvad särskildt beträffar påståendet, att gudstjänsterna äro för långa och därigenom blifva tröttande, ja odragliga, vill jag påpeka, att de numera sedan åtskilliga år tillbaka äro ganska korta, så att de icke alls kännas som någon pina eller plåga, utan tvärtom vet jag af egen erfarenhet, liksom jag äfven hört utaf många andra, att forna lärjungar förklarar, att just bland deras dyrbaraste minnen är den högtidliga gudstjänsten i församlingens kyrka.

Jag ber att få instämma i herr vice talmannens yrkande.

Herr Biörklund, Henning: Herr Hernlund fann utskottets hemställan mycket otillfredsställande. Det är ju att beklaga; men när han sedan kom till själfva saken, så framhöll han i sitt anförande hufvudsakligast nyttan af dessa särskildt anordnade skolgudstjänster, med hvilken förkärlek de besöktes och hvilket godt minne de lämnat efter sig. Dessa omdömen om skolgudstjänsterna delas af utskottet, och utskottet har också velat syfta till att få fram dessa särskilda skolgudstjänster. Utskottet har trott sig tillräckligt precisera sin önskan i det afseendet, då utskottet sagt, att de skulle anordnas »i den mån så kan finnas lämpligt». Denna »lämplighet» är ju icke så att förstå, att skolgudstjänsterna skulle anordnas, när *lärjungarna* finna så lämpligt, utan de böra anordnas, när vederbörande *myndigheter* finna det lämpligt. När det blir fråga om besök af dessa skolgudstjänster, har utskottet icke velat intaga någon bestämd ståndpunkt till spörsmålet, huruvida besöken skulle vara frivilliga eller obligatoriska, utan har sagt: »Huruvida sådana skolgudstjänster böra göras helt och hållet frivilliga äfvensom sättet för deras anordnande i öfrigt synes dock böra blifva föremål för närmare utredning».

Nu nämde herr Hernlund, att han icke ville utöfva något tvång och att han, då sådana skolgudstjänster anordnades, brukade inskränka sig till att säga åt lärjungarna, att de borde bevista dem. Det är ju *just* den idealiska ståndpunkt, hvartill man ville komma; därutöfver i frihet har utskottet aldrig tänkt sig, man skulle kunna gå. Men laglig är den för närvarande icke och utskottet har icke ens tänkt sig, att man ovillkorligt skulle nu gå så långt, utan utskottet har tänkt sig, att rektor skulle eventuellt få makt att säga åt lärjungarna, att de äro skyldiga gå i skolgudstjänsten. Utskottet

*Angående
upphäfvande
af föreskriften om
lärjungarnas
vid de all-
männa läro-
verken obli-
gatoriska
kyrkobesök.*

(Forts.)

Angående upphäfvande af föreskriften om lärjungarnas vid de allmänna läroverken obligatoriska kyrkobesök. (Forts.)

har emellertid velat lämna åt Kungl. Maj:t att bestämma, hvilket vore klokast att göra, huruvida besöket i dessa skolgudstjänster skall vara obligatoriskt eller mer eller mindre frivilligt.

Den ärade talaren nämnde också, att det vore öfverflödigt af utskottet att tala om gudstjänstbesök i stället för kyrkobesök. Det kan ju hända, att det är öfverflödigt, men i utskottets betänkande hänvisas till, hurusom af Andra kammarens tillfälliga utskotts betänkande liksom af den i Andra kammaren hållna öfverläggningen i ärendet framgår, att samma kammares beslut innebär förslag om fullständigt upphäfvande af läroverksungdomens obligatoriska gudstjänstbesök. Första kammarens tillfälliga utskott har då tänkt sig den möjligheten, att antagandet af en sådan bestämmelse skulle i öfverensstämmelse med orden kunna vändas därhän, att lärjungarna sade, att de icke heller voro skyldiga att gå i morgonbönen, ty äfven den är ju gudstjänst. För att vara försiktig ville man därför ändra detta uttryck och i stället skriva »högmässogudstjänst», som man ju i verkligheten afsåg. Därvid är ock att märka, att utskottet icke i sitt förslag hänvisat till ändring af någon bestämd paragraf i skolstadgan, utan till ändring i läroverksstadgan i visst syfte.

Herr Clason framhöll, att påföljden af den föreslagna ändringen skulle kunna blifva den olämpliga, att skyldigheten att bevista till och med en särskildt högtidligt anordnad högmässa blefve borttagen. Så är dock icke meningen med hvad utskottet har skrivit, ty utskottet har just för att hindra denna påföljd satt in ordet *vanliga* framför högmässogudstjänsterna. Det kan väl hända, att detta kan förefalla något kortfattadt och otydligt, men meningen med ordet »vanliga», som utskottet satt till, var just den, att när det var någon särskild högtidlighet eller när högmässogudstjänsten var för enad med någon särskild minnesfest eller dylikt, då skulle besökskyldighet föreligga. Det vore således endast i fråga om de vanliga högmässogudstjänsterna, som besöken icke skulle vara obligatoriska.

Herr Juhlin förklarade, om jag hörde rätt, att han icke kunde vara med om att utöfva något tryck på lärjungarna. Utskottet har likväl, såsom jag nyss påpekade icke intagit den ståndpunkten, att rektor skulle behöfva utöfva något tryck. Om utskottets förslag antages, behöfver en rektor enligt utskottets förmenande icke utöfva något tryck på lärjungarna för att få dem till skolgudstjänsterna, utan det skulle komma att eventuellt bero på Kungl. Maj:t efter utredning, huruvida och i hvad mån lärjungarnas besök af skolgudstjänsterna skall få obligatorisk eller icke obligatorisk karaktär.

Herr Nyström: Jag skulle icke hafva begärt ordet, om det icke varit min mening att framställa ett yrkande, som icke här blifvit framställt. Under diskussionen har från flera håll icke blott påståtts, utan äfven bevisats, att skolstadgan, med den lydelse den nu har, lämnar möjlighet att anordna gudstjänst under annan form än vanlig högmässogudstjänst. Det har också å andra sidan påpekats, att det vore en verklig förlust, om — såsom det skulle

kunna tänkas — lärjungarna i en skola icke någonsin under skoltiden bevistade en allmän gudstjänst, ty det ligger också något undervisande i att få lära känna, huru en svensk högmässogudstjänst är anordnad. Det skulle lärjungarna gå miste om, ifall man hade uteslutande skolgudstjänster. Då det mål, som herr vice talmannen velat vinna genom sitt förslag, sålunda kan vinnas utan att man skrifer till Konungen — ty det kan vinnas redan inom ramen af förefintliga bestämmelser — och då vidare detta förslag kan komma att medföra, att barnen i skolan, åtminstone vissa af dem, aldrig få bevista en vanlig högmässogudstjänst, synes det mig, att det af herr vice talmannen framställda yrkandet icke bör af kammaren bifallas.

Jag vill därför framställa det yrkandet, att kammaren utan vidare måtte afslå utskottets förslag.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att sedan grefve Wachtmeister, Henning, som i sitt senaste anförande endast yrkat bifall till den s. k. klämman i utskottets utlåtande, finge anses hafva återtagit sitt förut gjorda yrkande i afseende på motiveringen, föreläge beträffande nu föredragna utlåtande följande yrkanden: 1:o att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o af herr *vice talmannen*, att Första kammaren så till vida ville biträda Andra kammarens beslut i ärendet, att den beslutade, att Riksdagen skulle i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta vidtaga erforderliga åtgärder för att åt de allmänna läroverkens lärjungar måtte beredas tillfälle till att i vidsträcktare mån än hittills deltaga uti särskilda för barn och ungdom anordnade gudstjänster i stället för uti församlingarnas allmänna högmässogudstjänster; och 3:o att hvad utskottet hemställt skulle afslås.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till herr vice talmannens yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition därvid antagits afslag å utskottets hemställan, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller herr vice talmannens yrkande i afseende på Första kammarens tillfälliga utskotts utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Angående
upphäfvande
af föreskriften om
lärjungarnas
vid de allmänna läro-
verken obli-
gatoriska
kyrkobesök.
(Forts.)

Ja—50;

Nej—53.

Vid ånyo skedd föredragning af Första kammarens tillfälliga utskotts den 27 och 29 innevarande april bordlagda utlåtande, nr 14, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förläggande af ett fyrskepp vid Ölands södra udde, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid föredragning af Kungl. Maj:ts under dagen aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående anvisande af medel till sjukkasseväsandets befrämjande, och

2:o) angående anordnandet af en tillsynsmyndighet öfver sjukkasseväsendet i riket och anvisande af medel till bestridande af kostnaderna för densamma,

blefvo dessa propositioner på begäran bordlagda.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående anslag till beredande af ökade ersättningar för bestridande af sekreterar- och kamrerargöromålen vid nationalmuseum; samt

2:o) angående anslag till bestridande af kostnaderna för arbetsdomstolen under år 1911.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet aflämnade nådiga proposition till Riksdagen angående statsbidrag till pensionering af den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter.

Anmälades och bordlades:

konstitutionsutskottets utlåtande nr 13, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 18 § 34 punkten i lagen om val till Riksdagen;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 48, i anledning af väckt motion om förhöjd aflöning för vaktmästarne i vissa ämbetsverk;

nr 49, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upphörande af Endre pastorats prebendeegenskap;

nr 50, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående tjänst-
årsberäkning för vissa rektorer vid statens realskolor;

nr 51, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående för-
delning af medel till främjande af nykterhet och motarbetande af
dryckenskapens följder; samt

nr 53, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor
rörande anslag under riksstatens femte hufvudtitel;

lagutskottets utlåtande nr 42, i anledning af väckta motioner
om ändrad lydelse af dels 6 § 2 mom. i förordningen angående för-
säljning af tillagade alkoholfria drycker samt svagdricka, dels ock
23 § 2 mom. i förordningen angående försäljning af vin och öl den
9 juni 1905; äfvensom

Första kammarens tillfälliga utskotts utlåtande nr 16, i anled-
ning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående upp-
hörande af Post- och Inrikes Tidningars utgifvande m. m.

Justerades tio protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen
första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredrag-
ningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 1,45 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
